

”Elämäni tärkein askel kohti tulevaisuutta”

TYÖPAJATOIMINNAN VALTAKUNNALLISET SOVARI 2019 -TULOKSET

Riitta Kinnunen, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

Sisällys

Johdanto.....	3
Valmentautujien näkemyksiä työpajatoiminnan toteutuksesta	6
Valmentautujien kokema sosiaalinen vahvistuminen työpajajakson aikana.....	12
Sovari-tuloksia valmentautujaryhmittäin	15
Sovari-tuloksia työpajapalvelun mukaan.....	23
Valmentautujien kuvauksia työpajatoiminnan vaikutuksista	29
Valmentautujien kuvauksia työpajatoiminnan kehittämistarpeista.....	40
Sovariin vastanneet valmentautijat	47

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 2019

Johdanto

SOVARI – SOSIAALISEN VAHVISTUMISEN MITTARI on työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuuden mittari. Sovarin tarkoituksena on mitata ja tuoda esille palveluiden sosiaalisesti vahvistavia vaikutuksia. Asiakkaiden sosiaalinen vahvistuminen nähdään työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön keskeisenä tavoitteena. Sovari täydentää työpajojen ja etsivän nuorisotyön tilastollista vaikuttavuustietoa, jolla seurataan asiakkaiden sijoittumista koulutukseen, työhön ja muihin palveluihin. Sovari-mittarin avulla työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä saadaan valtakunnallisesti yhdenmukaista ja vertailtavaa vaikuttavuustietoa ja tunnuslukuja.

Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikutuksia asiakkaiden elämäntilanteisiin on tärkeää saada esille, jotta nähdään tuotettujen palveluiden merkitys ja tarve palvelujärjestelmässä. Sovarin tuottamalla tiedolla työpajatoimijat ja etsivää nuorisotyötä toteuttavat organisaatiot voivat osoittaa yhteistyötahoilleen ja sidosryhmilleen palveluiden laatua ja vaikutuksia asiakkaiden kokemusten perusteella. Työpajat ja etsivän nuorisotyön organisaatiot voivat hyödyntää tietoja myös oman toimintansa kehittämiseen. Valmentautujille on tärkeää osallisuus, tunne siitä, että heidän kokemuksensa tulevat kuulluiksi ja he voivat vaikuttaa työpajatoiminnan kehittämiseen.

Sovari-mittarin on kehittänyt ja sen ylläpidosta vastaa Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tuella. Sovarin kehittämistyö on toteutettu tiiviissä yhteistyössä työpajojen ja etsivän nuorisotyön toimijoiden ja asiakkaiden kanssa.

Tässä raportissa keskitytään työpajojen valtakunnallisiin Sovari-tuloksiin. Etsivän nuorisotyön valtakunnallinen raportti julkaistaan erikseen.

Sovari-mittari perustuu työpajojen valmentautujille suunnattuun anonyyymiin nettikyselyyn. Työpajatoiminnassa valmentautajat vastaavat Sovari-kyselyyn työpajakaksensa loppuvaiheessa. Kyselyyn vastaaminen järjestetään osana työpajatoimintaa. TPY:ssä on laadittu Sovarin käyttöä tukeva opaskirja¹, jossa kuvataan konkreettisesti Sovarin sisältö ja käsitellään sosiaalisen vahvistamisen osa-alueita ja periaatteita sekä mittarilla saatavan tiedon tulkittamista ja hyödyntämistä.

Työpajatoiminnan Sovari sisältää kaksi arviointiosiota:

1. työpajatoiminnan *toteutuksen* ja
2. sen vaikutusten arvioinnin *sosiaalisen vahvistumisen* näkökulmasta.

Sovari-kyselyn ensimmäisessä arviointiosiossa valmentautajat arvioivat työpajatoiminnan toteutusta ja laatua. Työpajatoiminnan arvioinnin keskeisiä osa-alueita ovat 1) työtehtävät ja osallisuus, 2) yhteisöllisyys sekä 3) työ-

¹ Kinnunen, Riitta (2016): Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuus. Työkaluna sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittari. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, Helsinki. http://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/tyopajatoiminnan-ja-etsivan_sovari-mittari_verkko-pdf.pdf

ja yksilövalmennuksessa tarjottu ohjaus ja tuki (kuvio 1). Nämä ovat kolme keskeistä kulmakiveä, joihin sosiaalinen vahvistaminen työpajatoiminnassa perustuu.

Kuvio 1. Työpajatoiminnan toteutuksen arviointiteemat Sovarissa.

Sovari-kyselyn toisessa arviointiosiossa valmentautujat arvioivat sosiaalisen vahvistumisen kokemuksiaan työpajajakson aikana viidellä osa-alueella. Kukin osa-alue sisältää muutaman arviointikysymyksen. Asiakas arvioi, onko hän kokenut muutosta sosiaalisen vahvistumisen eri osa-alueilla palvelujakson aikana ja minkä suuntaista muutos on ollut.

Sovari-mittarin sosiaalisen vahvistumisen osa-alueita ovat 1) itsetuntemus, 2) sosiaaliset taidot ja 3) elämänhallinta, jotka ovat ihmisen keskeisiä voimavaroja elämässä (kuvio 2). Lisäksi osa-alueisiin kuuluvat 4) arjen asioiden hallinta ja 5) opiskelu- ja työelämävalmiudet, joissa sosiaalinen vahvistuminen ilmenee käytännössä arjessa suoriutumisena ja etenemisenä opintojen ja työelämän poluilla.

Sovari-mittari tuottaa valtakunnallisia, alueellisia ja organisaatiokohtaisia tietoja ja tunnuslukuja sekä asiakkaiden omin sanoin kuvaamia kokemuksia työpajatoiminnan vaikutuksista. Työpajoille tuotetaan lisäksi yksikkö- tai ryhmäkohtaisia tietoja, mutta henkilökohtaisia tuloksia Sovari ei tuota. TPY laatii Sovari-tulosten alueelliset ja organisaatiokohtaiset yhteenvedot sekä valtakunnallisen raportin kerran vuodessa. Organisaatiokohtaisissa ja alueellisissa yhteenvedoissa tulokset ovat vertailtavissa valtakunnallisiin tuloksiin.

Sovari-mittarin on kehittänyt ja sen ylläpidosta vastaa Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Sovari otettiin käyttöön vuoden 2016 alussa ja sen käyttäjäkunta on laajentunut vuosittain. Sovarin kehittämistyö on toteutettu yhteistyössä etsivän nuorisotyön ja työpajojen toimijoiden ja asiakkaiden kanssa. TPY toimii kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskuksena. Yhdistys edistää ja kehittää etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa valtakunnallisesti.

Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastasi kaikkiaan 5216 valmentautujaa 166 työpajalta. Sovari 2019 -tulokset perustuvat syyskuun 2018 ja joulukuun 2019 välisenä aikana kerättyihin tietoihin. Sovari-mittari on ollut käytössä vuodesta 2016 ja nyt kyseessä oli neljäs tiedonkeruukausi. Sovari on juurtunut työpajakentälle laajasti: nyt omat Sovari-tuloksensa sai 139 työpajaa. Sovariin vastanneiden määrä on kasvanut vuosittain, ja organisaatiokohtaisen Sovari 2019 -tulosten saaneiden työpajojen määrä oli 19 prosenttia suurempi kuin edellisellä kyselykaudella.

Tässä raportissa esitellään valtakunnallisia Sovari 2019 -tuloksia työpajatoiminnasta. Ensin kuvataan valmentautujien näkemyksiä työpajatoiminnan toteutuksesta sekä heidän kokemaansa sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana. Sen jälkeen käydään läpi Sovari-tuloksia valmentautujaryhmittäin ja työpajapalvelun mukaan. Lopuksi tuodaan esille valmentautujien omin sanoin kirjoittamia kuvauksia työpajatoiminnan tarjoamista kokemuksista ja sen vaikutuksista sekä työpajatoiminnan kehittämistarpeista.

Kuvio 2. Sosiaalisen vahvistumisen osa-alueet Sovarissa.

Valmentautujien näkemyksiä työpajatoiminnan toteutuksesta

SOVARI-MITTARILLA TUOTETAAN tietoa sosiaalista vahvistumista edistävien periaatteiden toteutumisesta työpajatoiminnassa. Myönteiset kokemukset työtehtävissä, yhteisöllisyydessä ja valmennuksessa rakentavat perustaa sosiaaliselle vahvistumiselle. Onnistuminen työpajan tehtävissä ja myönteisen palautteen saaminen ryhmän muilta jäseniltä ja valmentajilta tuottavat valmentautujalle hyväksytyksi tulemisen tunteita. Vahvistuneet käsitykset omista kyvyistä, työpajayhteisössä pärjääminen sekä kannustava valmennus edistävät tavoitteisiin pyrkimistä ja uuden oppimista, yrityksen ja erehdyksen kautta.²

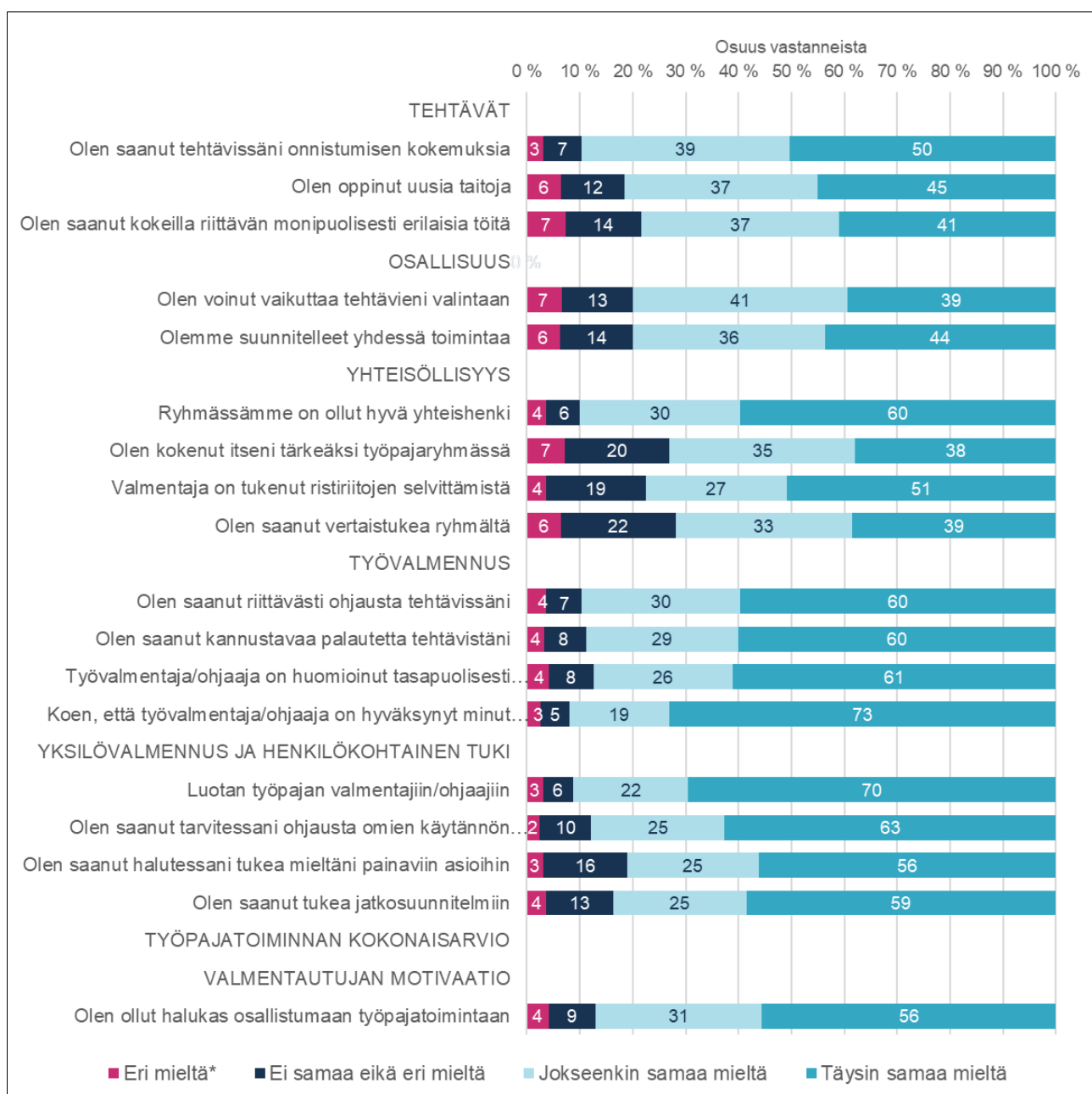
Työpajojen Sovari-tulosten mukaan edellä kuvatut periaatteet toteutuvat työpajatoiminnassa yleensä melko hyvin tai erittäin hyvin. Valmentautujille on järjestetty yleisesti sopivan haastavia ja antoisia tehtäviä, sillä 90 prosenttia heistä on saanut tehtävissään onnistumisen kokemuksia ja 82 % kokee oppineensa uusia taitoja (kuvio 3). Useimmat heistä, 78 %, ovat myös saaneet kokeilla riittävän monipuolisesti erilaisia työtehtäviä. Nämä asiat ovat tärkeitä valmentautujan omien vahvuuksien tunnistamiseksi.

Osallisuuden toteutumista työpajalla osoittaa se, että valmentautujista 80 % kokee voineensa vaikuttaa omien tehtäviensä valintaan. Samoin 80 % katsoo, että tulevaa toimintaa on suunniteltu yhdessä. Osallisuuden toteutuminen tulee esille valmentautujien vastauksissa työpajatoiminnan annista muun muassa seuraavasti:

Kerroin pajajakson alussa rehellisesti itsestäni ja tilanteestani, ja minua kuunneltiin. Tämän johdosta ohjaajat osasivat auttaa minua juuri oikeilla osa-alueilla ja he tekivät erittäin hyvää työtä. Tunsin olevani tärkeä osa pajatoimintaa, ja minua autettiin osa-alueilla, joissa olin itse kertonut tarvitsevani apua.

Pajajaksolla olen saanut itse vaikuttaa paljon siihen, mitä haluan tehdä. Sain vahvistusta siihen, että minusta voisi olla oikeasti sosiaalialalle, minne nyt sitten myös hainkin. Työpajatoiminnassa voi kokeilla paljon erilaisia asioita, niin voi sitten löytää sen oman jutun, mitä voi sitten käyttää myöhemmin hyödyksi.

² Ks. Sovarin opaskirja: http://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/tyopajatoiminnan-ja-etsivan_sovari-mittari_verkko-pdf.pdf

Kuvio 3. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien kokemukset työpajatoiminnasta (N=3883). (*Vastausvaihtoehdossa "eri mieltä" on yhdistetty vastausvaihtoehdot "jokseenkin eri mieltä" ja "täysin eri mieltä".)

Työpajan yhteishengen valmentautujat kokevat yleisesti hyväksi: valmentautujista 90 % on vähintään melko tyytyväisiä ryhmähenkeen työpajalla. Valmentautujista 73 % on kokenut itsensä tärkeäksi ryhmän jäseneksi työpajalla ja vertaistukea ryhmältään kokee saaneen 72 %. Kaikille valmentautujille ryhmään kuulumisen ei ole aivan sujuvaa, mihin voivat vaikuttaa aikaisemmat kielteiset kokemukset ryhmässä toimimisesta. Eräs valmentautuja kuvaa kokemuksiaan yhteisöllisyydestä seuraavasti:

Pajalla on hyvä yhteishenki. Tunnen olevani tärkeä ja, että minusta ja asioistani välitetään. Muilta kävijöiltä saa todella paljon vertaistukea omien asioiden käsittelyssä ja arjen kanssa pärjäämisessä. Pajalla sosiaaliset

suhteet ja niiden ylläpitäminen ja sosiaalisissa tilanteissa oleminen on parantunut ja sosiaalisten tilanteiden pelko/arkuus lieventynyt jonkin verran. Tuntuukin että olen saanut myös ystäviä.

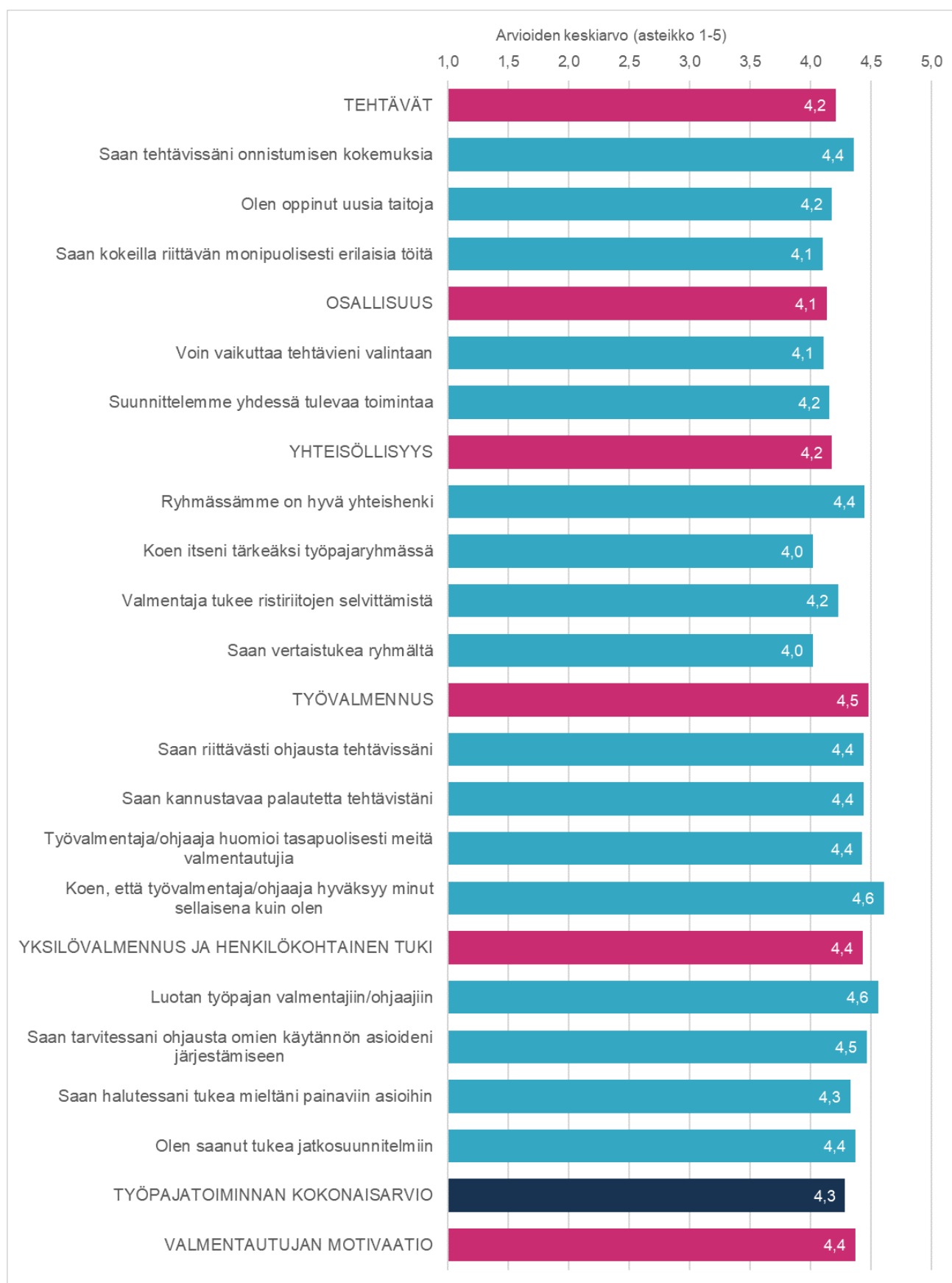
Sovari-tulosten mukaan valmentautajat ovat antaneet erityisen hyvät arviot sekä työvalmennukselle että yksilövalmennukselle. Sovari-tulosten perusteella työpajatoiminta tukee hyvin luottamuksen rakentumista valmentajiin ja vahvistaa itsensä hyväksytyksi kokemisen tunteita: 92 % valmentautujista luottaa työpajan valmentajiin ja kokee, että työvalmentajat hyväksyvät heidät sellaisina kuin he ovat.

Työpajojen työvalmentajat kohtelevat valmentautujia tasapuolisesti ja arvostavasti: valmentautujista 89 % on saanut kannustavaa palautetta ja 87 % kokee työvalmentajien huomioivan heitä ainakin melko tasapuolisesti. Kuusi kymmenestä valmentautujasta on erittäin tyytyväisiä näihin asioihin. Valmennuksessa pyritään tukemaan yhteishengen muodostumista: valmentautujista 78 % on kokenut, että valmentajat tukevat ristiriitojen selvittämistä. Reilu viidennes ei ollut tätä mieltä, joten asiaan voi olla syytä kiinnittää enemmän huomiota. Toisaalta kaikissa valmentautujaryhmissä ei välttämättä ole esiintynyt selviteltäviä ristiriitoja.

Valmentautujista suurin osa, 88 %, on saanut ainakin melko hyvin ohjausta käytännön asioiden järjestämiseen ja 84 % tukea jatkosuunnitelmien tekemiseen työpajakakson aikana. Useimmat valmentautajat (81 %) ovat saaneet halutessaan ainakin melko hyvin tukea myös mieltään painaviin asioihin. Yli puolet valmentautujista on erittäin tyytyväisiä näihin yksilövalmennukseen liittyviin asioihin. Toisaalta viidesosa vastaajista ei koe saaneensa kovin hyvin tukea työpajalta. Tämä voi liittyä joko siihen, ettei kaikilla valmentautujilla ole tuen tarpeita, tai tukipalvelut eivät ole riittäviä heidän tarpeisiinsa nähden.

Sovariin vastanneista valmentautujista kaikkiaan 96 % on kokenut työpajakaksonsa niin onnistuneena, että suosittelee työpajatoimintaa työttömänä olevalle kaverille. Tulos on valmentautujilta selkeä viesti siitä, että työpajatoiminta nähdään hyväksi ja hyödylliseksi palveluksi. Työpajatoimintaan ollaan kokonaisuutena tyytyväisiä.

Valtakunnallisten Sovari 2019 -tulosten mukaan työpajatoiminta saa valmentautujilta kiitettävän yleisarvosanan 4,3 asteikolla 1–5 (kuvio 4). Parhaimpiin arvosanoihin ylsivät työvalmennus (4,5) ja yksilövalmennus (4,4). Työtehtäville annettiin arvosana 4,2, osallisuuden toteutumiselle 4,1 ja työpajan yhteisöllisyydelle 4,2.

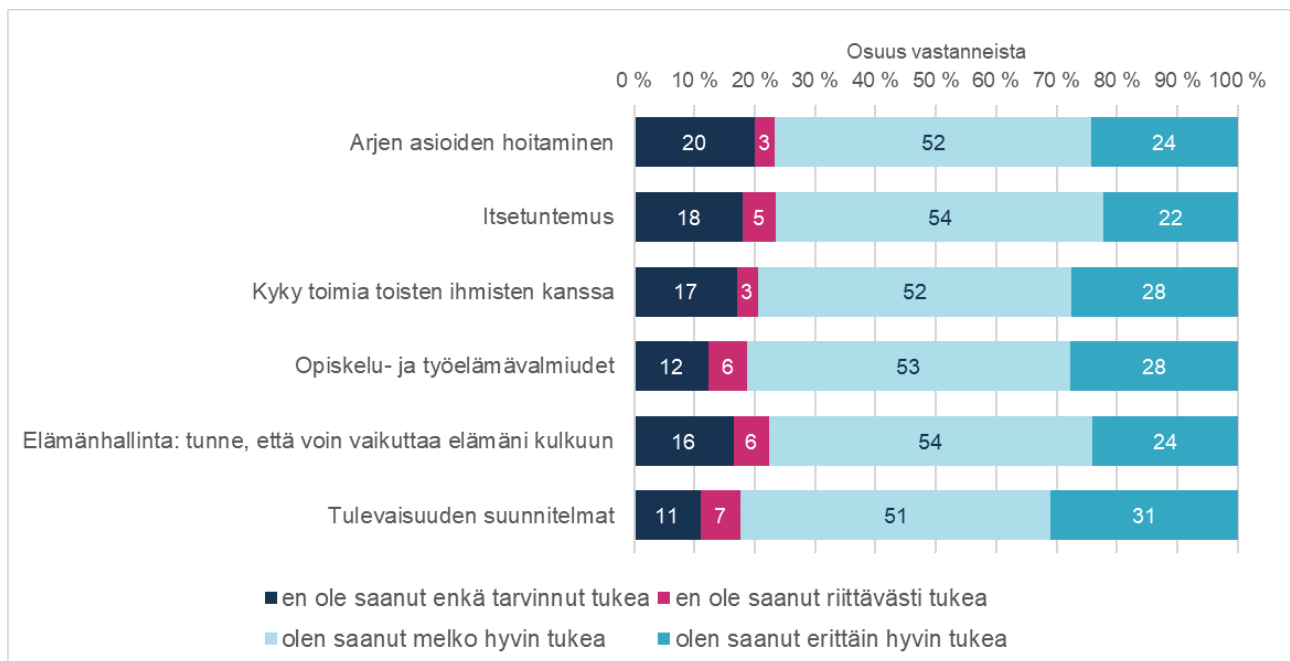

Kuvio 4. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien työpajatoiminnalle antamien arvioiden keskiarvot asteikolla 1–5 (N=3883).

Työpajatoiminnan laatua mittaavat Sovari 2019 -tulokset ovat valtaosin samalla tasolla kuin edeltäneen kauden Sovari 2018 -tulokset. Vertaistuen saaminen työpajaryhmässä sekä kannustavan palautteen saaminen työvalmennuksessa ovat kehittyneet asteen verran parempaan suuntaan. Muilta osin tulosten keskiarvoissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja.

Sovarin opaskirjassa³ on määriteltä, että keskiarvon 4,1–4,5 saaneet toiminnan periaatteet ovat toteutuneet työpajatoiminnassa hyvin ja kyse on toiminnan vahvuudesta. Sovari 2019 -tuloksissa lähes kaikki valtakunnallisen aineiston arviot sijoittuvat tälle välille. Opaskirjan määritelmän mukaan keskiarvo 3,6–4,0 merkitsee, että arvioitu periaate toteutuu kohtalaisesti, ja toiminnassa voi olla tältä osin kehittämistarpeita. Vuonna 2019, samoin kuin kahtena edeltävänä Sovari-kautena, tälle välille on sijoittunut kaksi arvioitavaa kohtaa: työpajan yhteisöllisyyttä kuvaavat väittämät "Olen kokenut itseni tärkeäksi työpajaryhmässä" ja "Olen saanut vertaistukea ryhmältä". Valmentautujien avovastauksissa tulee esille, että heistä useat ovat ennen työpajajaksoa kokeneet vaikeuksia ryhmätoimintaan osallistumisessa, joten yhteisöllisyyteen on tärkeää panostaa työpajatoiminnassa.

Yleisesti valmentautujat ovat kokeneet, että he ovat saaneet työpajalta tukea niihin asioihin, joihin ovat tarvinneet (kuvio 5). Yleinen kokemus on, että työpajatoiminta on antanut tukea niin arjen asioiden hoitamiseen, itsetuntemukseen, toimimiseen muiden ihmisten kanssa, opiskeluun ja työelämään liittyviin valmiuksiin kuin elämänhallintaan ja tulevaisuuden suunnitelmiinkin. Valmentautujista 3–7 % olisi toivonut enemmän tukea näissä asioissa kuin ovat työpajajaksonsa aikana saaneet.

Kuvio 5. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien kokema tuen tarve ja saanti työpajajakson aikana (N=3883).

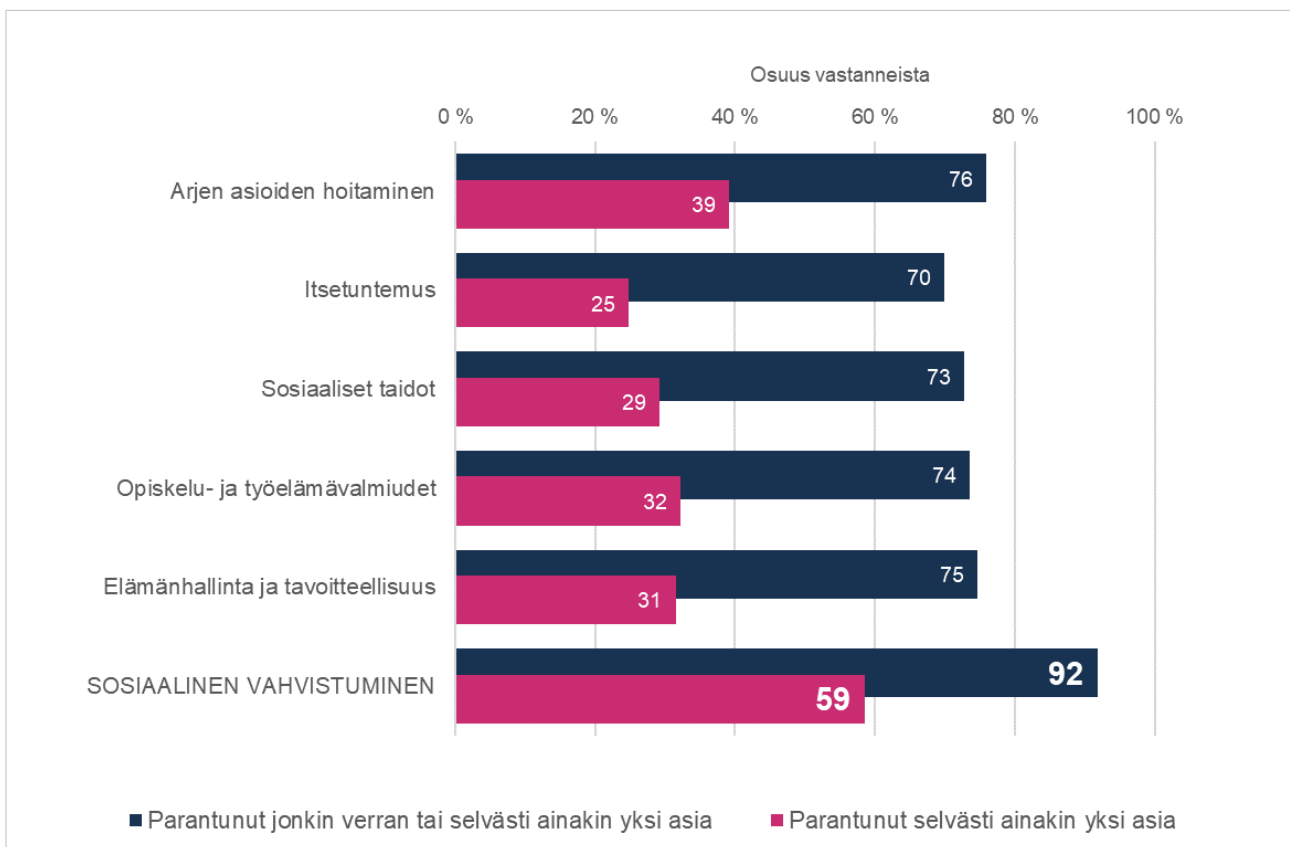
³ https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/tyopajatoiminnan-ja-etsivan_sovari-mittari_verkko-pdf.pdf

Sovari 2019 -tulosten vertailu edellisen kauden kyselytuloksiin osoittaa, että yhä suurempi osa valmentautujista on kokenut tarvitsevänsä ja saaneensa tukea eri sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla. Tulosten valossa työpaja-toimintaan ohjatuilla valmentautujilla on aikaisempaa enemmän erilaisia tuen tarpeita. Niiden valmentautujien osuus, jotka eivät ole tarvinneet tukea, on pienentynyt kaikilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla 4–5 prosenttiyksikköä.

Valmentautujien kokema sosiaalinen vahvistuminen työpajajakson aikana

VALTAKUNNALLISTEN SOVARI 2019 -TULOSTEN mukaan työpajojen valmentautujista 92 prosenttia on kokenut sosiaalista vahvistumista vähintään jonkin verran työpajajakson aikana. Selvää vahvistumista jakson aikana on kokenut 59 prosenttia valmentautujista (kuvio 6).

Useimmat valmentautijat ovat kokeneet sosiaalista vahvistumista useilla eri osa-alueilla samanaikaisesti. Myönteisiä edistysaskelia on koettu erityisesti arjen asioiden hallinnassa (76 % valmentautujista), elämännäköinnassa ja tavoitteellisuudessa (75 %) sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksissa (74 %). Myönteistä muutosta on tapahtunut useimmilla valmentautujilla myös sosiaalisissa taidoissa (73 %) ja itsetuntemuksessa (70 %). Tulokset kertovat sosiaalisen vahvistumisen laaja-alaisuudesta ja eri osa-alueiden vahvasta yhteydestä: koetut edistysaskeleet yhdellä saralla liittyvät edistymisen kokemuksiin muissa elämäntaidoissa.

Kuvio 6. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien kokema sosiaalinen vahvistuminen osa-alueittain työpajajakson aikana (N=3883).

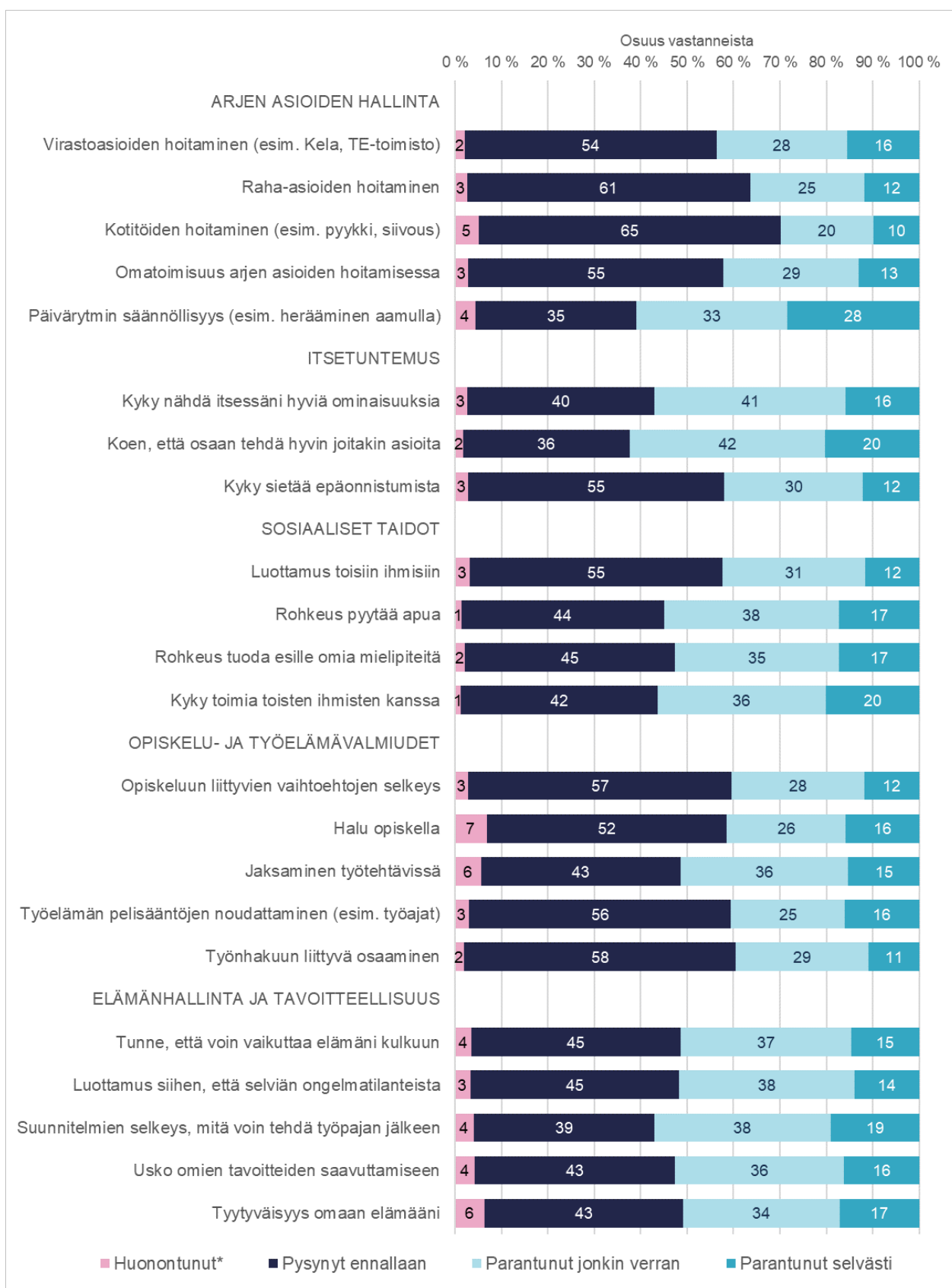
Sosiaalisen vahvistumisen Sovari 2019 -tulosten vertailu edeltäneen kauden Sovari 2018 -tuloksiin osoittaa, että sosiaalinen vahvistuminen on entistä yleisempää ja laaja-alaisempaa työpajatoiminnassa. Sovari 2019 -tuloksissa valmentautujista 92 % ja aikaisemmin 90 % oli kokenut sosiaalista vahvistumista vähintään jonkin verran työpajajakson aikana. Selvää vahvistumista oli kokenut kaudella 2019 59 % ja aikaisemmin 57 % valmentautujista. Tulokset ovat parantuneet erityisesti sosiaalisissa taidoissa, elämänhallinnassa ja itsetuntemuksessa (muutokset ovat tilastollisesti merkitseviä).

Edistyminen arjenhallinnassa merkitsee useimmiten päivärytmin parantumista (61 % valmentautujista) ja monen valmentautujan kohdalla myös omatoimisuuden lisääntymistä arjen asioiden hoitamisessa (42 %) (kuvio 7). Itsetuntemuksen kohentuminen tarkoittaa erityisesti vahvistumisen tunnetta siinä, että osaa tehdä hyvin joitakin asioita (62 %) ja näkee itsessään hyviä ominaisuuksia (57 %). Sosiaalisten taitojen vahvistuminen viittaa etenkin parantuneeseen kykyyn toimia toisten ihmisten kanssa (56 %) sekä kasvaneeseen rohkeuteen pyytää apua (55 %) ja tuoda esille omia mielipiteitä muiden ihmisten kesken (53 %).

Opiskelu- ja työelämävalmiuksissa koetut myönteiset muutokset ilmenevät muun muassa työtehtävissä jaksamisessa (51 %), työelämän pelisääntöjen noudattamisessa (41 %), opiskeluhalukkuudessa (41 %) ja opiskeluun liittyvien vaihtoehtojen selkeydessä (40 %). Elämänhallinnan ja tavoitteellisuuden parantuminen merkitsee ennen kaikkea sitä, että suunnitelmat omassa elämässä eteenpäin ovat selkeytyneet (57 %) ja luottamus omien tavoitteiden saavuttamiseen on vahvistunut (53 %). Joka toinen valmentautuja (52 %) on saanut lisää luottamusta siihen, että pystyy selviytymään eteen tulevista ongelmatilanteista.

Sovari 2018 -tulosten perusteella työpajatoiminta on tukenut sosiaalista vahvistumista eniten seuraavissa asioissa:

- vahvistanut valmentautujien tunnetta omasta osaamisesta (62 %)
- parantanut valmentautujien päivärytmiä (61 %)
- vahvistanut omien hyvien ominaisuuksien tunnistamista (57 %)
- selkeyttänyt suunnitelmia elämässä eteenpäin työpajajakson jälkeen (57 %)
- Vahvistanut kykyä toimia toisten ihmisten kanssa (56 %).

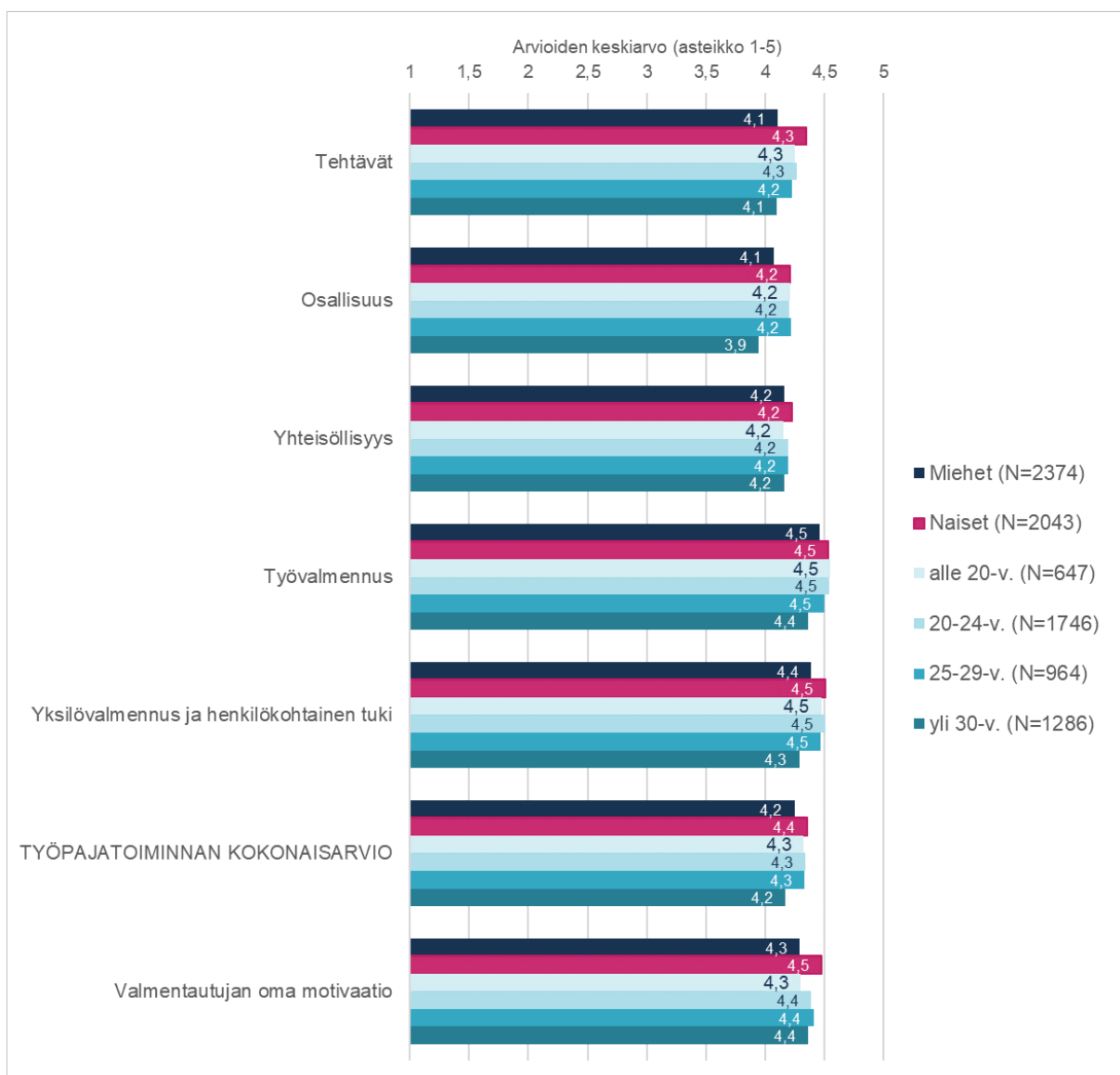

Kuvio 7. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien kokema muutos sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla työpajakajakson aikana (N=3883). (*Vastausvaihtoehdossa "huonontunut" on yhdistetty vastausvaihtoehdot "huonontunut jonkin verran" ja "huonontunut selvästi".)

Sovari-tuloksia valmentautujaryhmittäin

Tuloksia valmentautujien iän ja sukupuolen mukaan

Sovari-mittarilla kerätään tietoa sekä nuorten että aikuisten työpajatoiminnasta. **Työpajatoiminnan toteutusta** koskevien **eri ikäryhmien** tulosten vertailuissa tulee esille, että nuoret alle 30-vuotiaat valmentautijat ovat keskimääräisesti hieman tyytyväisempiä työpajan tarjoamiin tehtäviin, osallisuuteen työpajalla sekä työ- ja yksilövalmennukseen kuin vähintään 30 vuotta täyttäneet valmentautijat. Tyytyväisimpiä työpajatoimintaan ovat alle 25-vuotiaat. Työpajatoiminta saa alle 30-vuotiailta valmentautujilta arvosanan 4,3 ja yli 30-vuotiailta 4,2 (kuvio 8).

Kuvio 8. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien työpajatoiminnalle antamien arvioiden keskiarvot asteikolla 1–5 sukupuolen ja iän mukaan (N=3883).

Nämä ikäryhmien väliset erot ovat havaittavissa työpajan tehtävissä, osallisuudessa sekä työ- ja yksilövalmennuksessa. Erot ovat merkillepantavia mutta eivät suuria – työpajatoiminta saa kaikenikäisiltä valmentautujilta hyvän arvosanan.

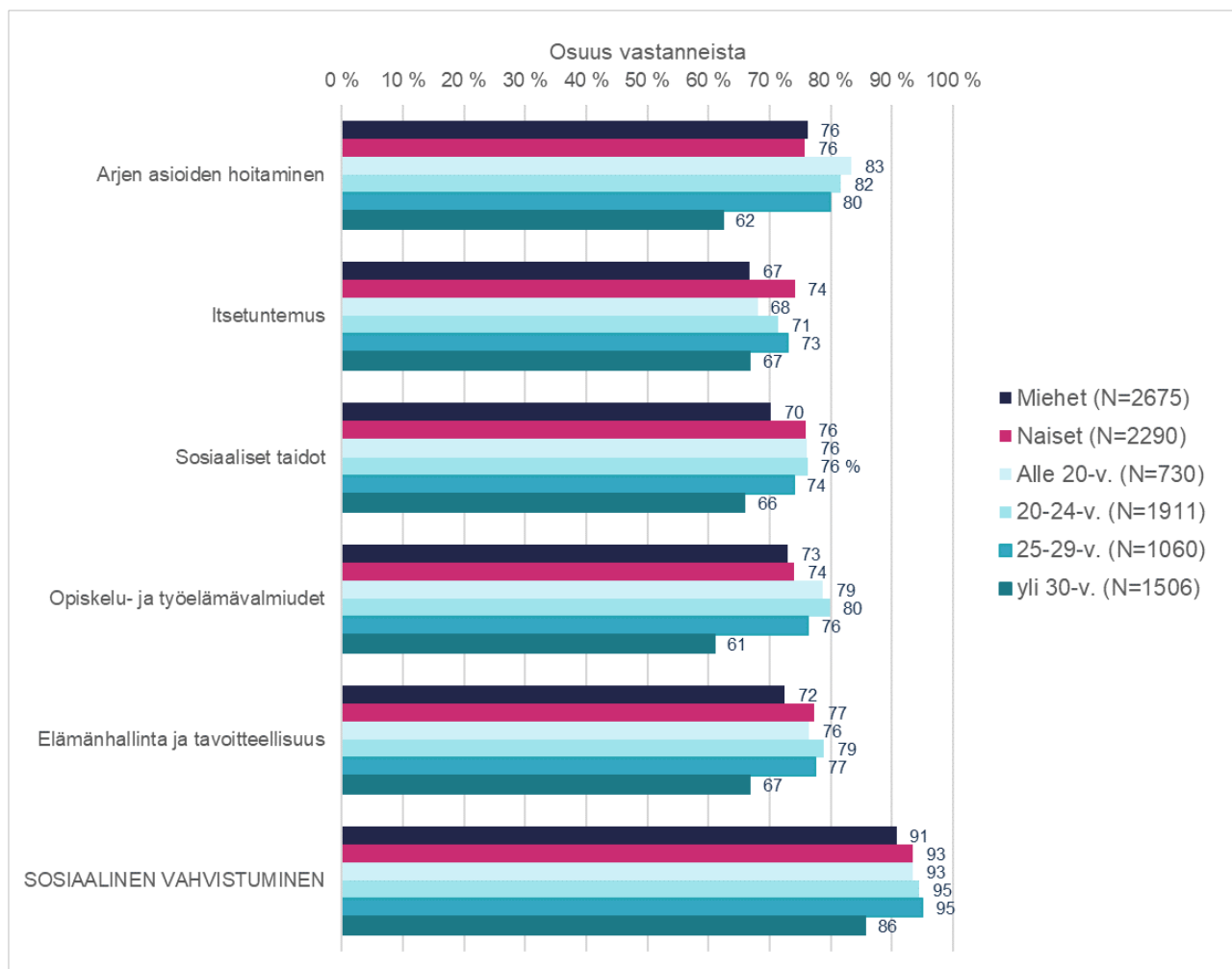
Ikäryhmien välillä ei ole eroja, kuinka hyväksi he ovat kokeneet työpajan yhteisöllisyyden: se saa kaikilta ikäryhmiltä yhtä myönteisen arvion, 4,2. Valmentautajat kokevat myös iästä riippumatta, että työvalmentajat ja ohjaajat hyväksyvät heidät sellaisina kuin he ovat ja valmentajat ovat luotettavia: kaikki ikäryhmät antavat näille asioille erityisen hyvän arvosanan 4,5–4,7. Myöskään valmentautujien motivaatiossa osallistua työpajatoimintaan ei ole tilastollisesti merkitsevää vaihtelua ikäryhmien välillä: työpajatoiminta on kaikenikäisille valmentautujille motivoivaa.

Sovari 2019 -tuloksista voidaan tehdä lisäksi seuraavia havaintoja ikäryhmiin liittyen:

- Yli 30 -vuotiaat valmentautajat ovat vähemmän tyytyväisiä tehtäviensä monipuolisuuteen ja uuden oppimisen mahdollisuuksiin työpajalla kuin nuoremmat valmentautajat. Tästä herää kysymys, tulisiko työpajatoiminnan työsisältöjen vaatimustasoa nostaa ja monipuolisuutta lisätä erityisesti vanhempien ikäryhmien kohdalla työkokemuksen ja osaamisen mukaan.
- Yli 30 -vuotiaat näkevät vaikutusmahdollisuutensa työpajatoiminnassa keskimääräisesti heikommiksi kuin nuoremmat ikäryhmät. Tulos voi kertoa siitä, että etenkin varttuneemmat valmentautajat haluavat vahvasti vaikuttaa työpajatoimintaan ja tehtäviin tai heille on tarjottu vähemmän näitä osallisuuden mahdollisuuksia kuin nuoremmille valmentautujille.
- Valmennus työpajalla saa kaikilta ikäryhmiltä hyvät arvosanat. Etenkin alle 30-vuotiaat ovat tyytyväisiä saamaansa työ- ja yksilövalmennukseen. Työvalmennuksessa tämä ero ikäryhmien kesken tulee esille etenkin ohjauksen kannustavuudessa ja tasapuolisuudessa. Yksilövalmennuksessa ja henkilökohtaisessa tuessa nuoret ovat varttuneita valmentautujia tyytyväisempiä erityisesti ohjauksen saamiseen mieltä painavissa asioissa ja jatkosuunnitelmissa. Tulos herättää kysymyksen, onko yli 30-vuotiaille tarjolla riittävästi valmennusta. Toisaalta tulosten mukaan yli 30-vuotiaiden kokema sosiaalisen vahvistamisen tarve on selkeästi pienempi kuin nuoremmilla. Heidän tuentarpeensa esimerkiksi elämänhallinnassa ja tulevaisuuden suunnitelmien tekemisessä on vähäisempi kuin nuoremmilla ikäryhmillä.
- Työpajatoiminnan yhteisöllisyyteen liittyvät tulokset eivät poikkea merkittävästi ikäryhmien kesken. Ikäryhmästä riippumatta kaikki valmentautajat kokevat yhteishengen työpajalla hyväksi ja antavat sille arvosanan 4,4–4,5. Useimmat valmentautajat kokevat saavansa työpajalla vertaistukea toisiltaan ja sen merkitys on yhtä suuri eri ikäryhmillä.

Sosiaalista vahvistumista kokevat yleensä kaikenikäiset valmentautajat työpajajaksonsa aikana. Sosiaalisen vahvistumisen kokemus on yleisintä 20–30-vuotiaiden ikäryhmässä, joista 95 % on kokenut sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana. Alle 20 -vuotiaiden ryhmässä osuus on 93 % ja yli 30-vuotiaissa 86 % (kuvio 9).

Eniten työpajatoiminnasta näyttävät sosiaalisen vahvistumisen näkökulmasta hyötyvän siis alle 30-vuotiaat. Kuitenkin myös yli 30-vuotiaista yli puolet on kokenut edistymistä sosiaalisen vahvistumisen kaikilla osa-alueilla työpajajakson aikana, eli itsetuntemuksessa, sosiaalisissa taidoissa, arjenhallinnassa, opiskelu- ja työelämävalmiuksissa sekä elämänhallinnassa.

Kuvio 9. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan kokema sosiaalinen vahvistuminen osa-alueittain työpajajakson aikana.

Sukupuolten välillä on eroa tyytyväisyydessä **työpajatoiminnan toteutukseen**. Naiset ovat yleisesti tyytyväisempiä työpajatoimintaan kuin miehet, mutta myös miehet antavat työpajatoiminnasta pääosin hyvät arvosanat. Ero sukupuolten välillä näkyy suurimpana tyytyväisyydessä työpajan tarjoamiin tehtäviin, valmentautujien osallisuuden sekä yksilövalmennukseen ja pienempänä tyytyväisyydessä työpajan yhteisöllisyyteen ja työvalmennukseen (kuvio 8).

- Sukupuolten väliset erot ovat suurimmat tehtävien tarjoamisessa uuden oppimisen kokemuksissa (miehiltä arvosana 4,1 ja naisilta 4,3 asteikolla 1–5), onnistumisen kokemuksissa (miehiltä arvosana 4,3 ja naisilta 4,5), tehtävien valintaan vaikuttamisessa (miehiltä arvosanat 4,0 ja naisilta 4,2), kokemuksissa vertais-tuen saamisesta (miehiltä arvosana 4,0 ja naisilta 4,1) sekä tuessa mieltä painaviin asioihin (miehiltä arvosana 4,2 ja naisilta 4,5) ja omien asioiden hoitamiseen (miehiltä arvosana 4,2 ja naisilta 4,4). Kaikissa näissä kysymyksissä miehet ovat olleet naisia vähemmän tyytyväisiä työpajan toimintaan ja sen tarjoamaan tukeen, ja erot ovat tilastollisesti merkitseviä.
- Tulosten mukaan naiset ovat myös hieman motivoituneempia osallistumaan työpajatoimintaan kuin miehet: halukkuus osallistua työpajatoimintaan saa miehiltä keskiarvon 4,3 ja naisilta 4,5 (tilastollisesti

merkitsevä ero). Valtaosa sekä miehistä (95 %) että naisista (96 %) kokee työpajatoiminnan kokonaisuutena niin onnistuneena, että suosittelisi työpajatoimintaa myös työttömänä olevalle kaverilleen.

- Miehet ovat Sovari 2019- ja 2018-tulosten mukaan aikaisempaa tyytyväisempiä työpajatoimintaan tehtävien tarjoamien oppimiskokemusten, toiminnan yhdessä suunnittelemisen, yhteisöllisyyden sekä yksilövalmennuksen osalta. Erot miesten tuloksissa eri vuosina ovat tilastollisesti merkitseviä.

Valmentautujien kokemassa **sosiaalisessa vahvistumisessa** työpajajakson aikana on eroja sukupuolten välillä (kuvio 9). Naiset kokevat miehiä enemmän vahvistumista itsetuntemuksen, sosiaalisten taitojen ja elämänhallinnan osa-alueilla. Arjenhallinnan ja työelämävalmiuksien vahvistumisessa ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitsevää eroa sukupuolten välillä. Kokonaisuutena valtaosa niin miehistä (91 %) kuin naisistakin (93 %) on kokenut ainakin jossakin asiassa myönteistä muutosta työpajajakson aikana. Kuusi kymmenestä naisista (61 %) kuin myös miehistä (56 %) on kokenut jonkin selkeän myönteisen muutoksen työpajajakson aikana.

Sovari 2018 -tuloksissa oli havaittavissa notkahdus miesten sosiaalisessa vahvistumisessa, mutta Sovari 2019 palautti tulokset kauden 2017 tasolle: Kausien 2017 ja 2019 Sovari-tuloksissa miehistä 91 % oli kokenut sosiaalista vahvistumista, kun välissä osuus oli 88 %. Naisten kohdalla vastaavaa vaihtelua ei ole todettavissa.

Tulosten mukaan miehet kokevat vähemmän tuen tarvetta kuin naiset useimmilla sosiaalisen vahvistamisen osa-alueilla. Voidaan pohtia, onko yksilövalmennuksessa ja henkilökohtaisessa ohjauksessa tarpeen kiinnittää enemmän huomiota miesten tukemiseen heidän mieltään painavissa asioissa ja vertaistuen saamiseen työpajaryhmältä vai onko tuensaanti tarpeisiin nähden riittävän hyvällä tasolla.

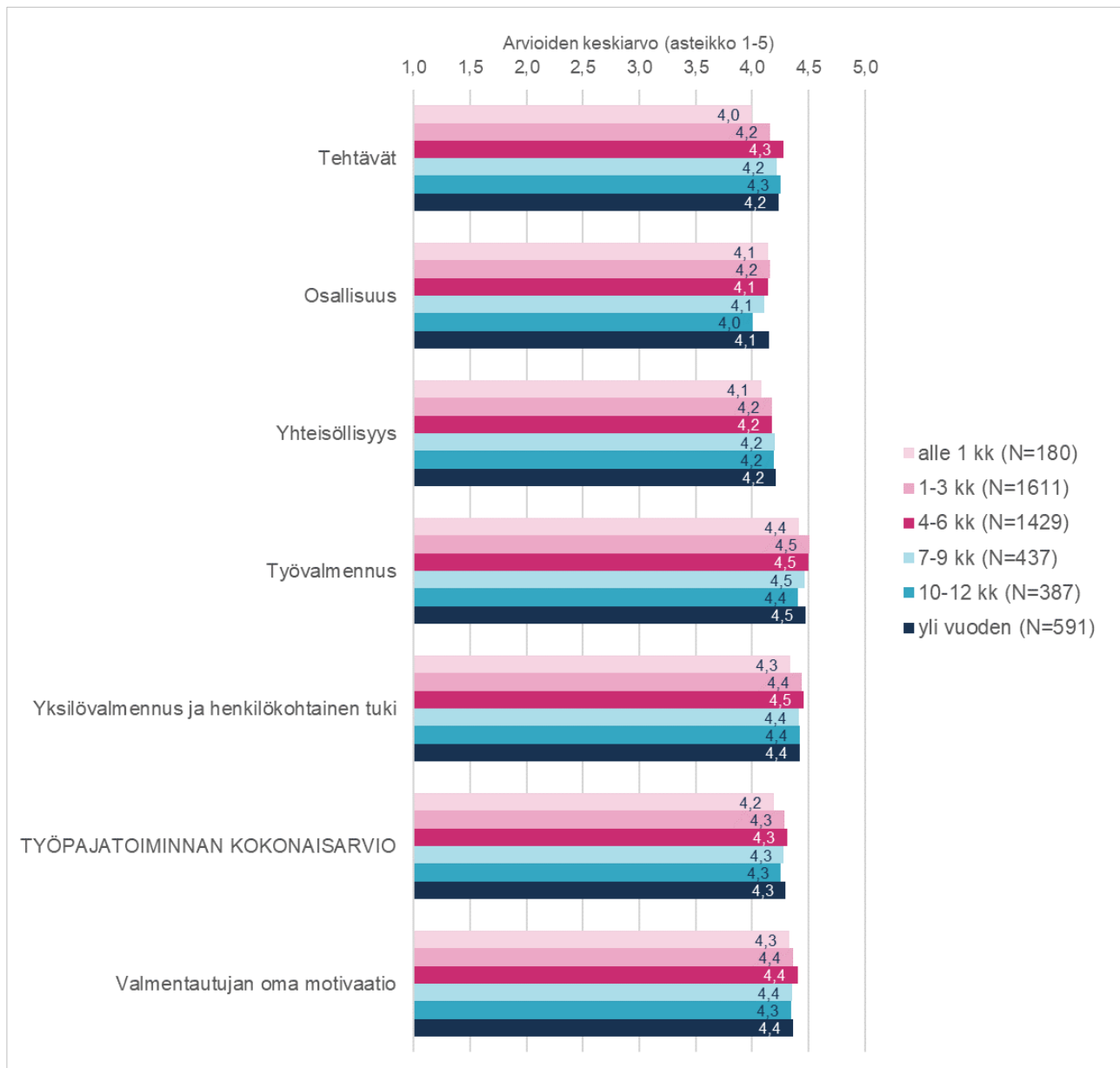
Sukupuolinäkökulmasta on hyvä tarkastella ja kehittää työpajan tehtäväsisältöjä edelleen niin, että ne tarjoavat myös miehille sopivasti uuden oppimisen kokemuksia ja he itse pääsevät vaikuttamaan vahvemmin työtehtäviin työpajalla.

Työpajajakson kesto

Sovari 2019 -tuloksissa valmentautujien tyytyväisyys **työpajatoiminnan toteutukseen** ei juuri vaihtele työpajajakson keston mukaan. Eroa vastaajaryhmien välillä on havaittavissa lähinnä niin, että alle kuukauden ajan työpajalla olleet valmentautijat ovat hieman vähemmän tyytyväisiä työpajatoimintaan kuin työpajalla pitempään olleet valmentautijat. Tulosta voidaan tulkita niin, että tyytyväisyys työpajatoimintaan lisääntyy ensimmäisen kuukauden jälkeen. Tämä kehitys näkyy työpajan tehtävissä, yhteisöllisyydessä sekä työ- ja yksilövalmennuksessa. Myös valmentautujan motivaatio osallistua työpajatoimintaan on hieman heikompi kuukauden ajan työpajalla olleilla kuin siellä pitempään käyneillä. Sen sijaan vaikuttamismahdollisuuksissa eli osallisuudessa työpajatoimintaan ei ole vastaavaa kehitystä havaittavissa.

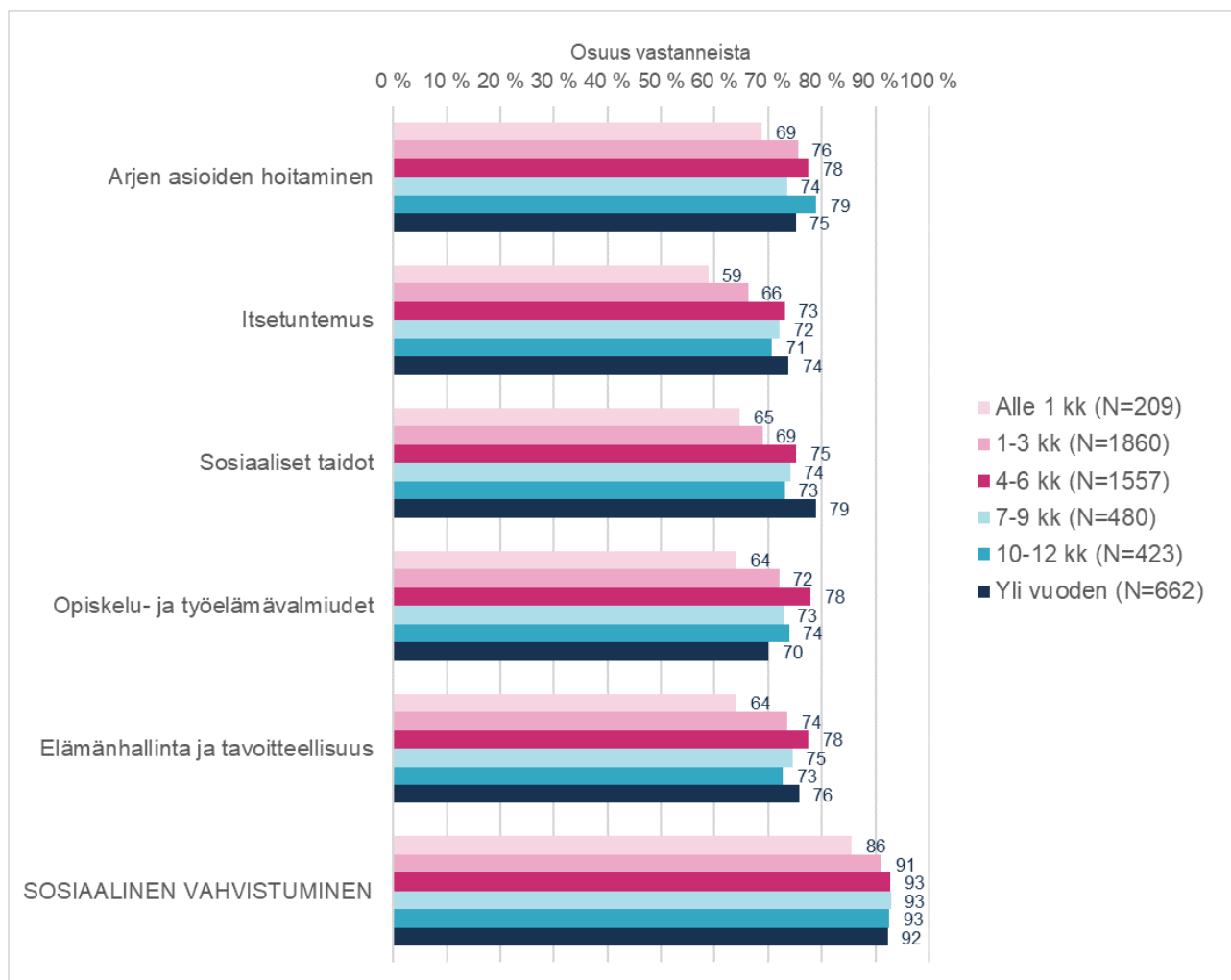
Kaikki valmentautujaryhmät antavat työpajatoiminnalle hyvän yleisarvion riippumatta siitä, kuinka pitkään valmentautuja on ollut työpajalla. Etenkin työvalmennus saa hyvät arviot valmentautujilta jo ensimmäisen työpajakuukauden aikana. Tästä voidaan päätellä, että valmentautujien vastaanotto työpajalla on yleisesti hyvä ja kokemukset työpajatoiminnasta jo ensimmäisen kuukauden aikana ovat yleensä myönteisiä. Valmentautijat kokevat tulevaisuuden hyväksytyksi sellaisena kuin ovat ja rakentavat luottamusta valmentajia kohtaan hyvinkin nopeasti.

Työpajatoiminta koetaan mielekkääksi ja motivoivaksi ensimmäisen kuukauden jälkeen tasaisesti yli vuoden mittaisiin valmennusjaksoihin asti.

Kuvio 10. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien työpajatoiminnalle antamien arvioiden keskiarvot asteikolla 1–5 työpajakson keston mukaan (N=3883).

Työpajakson kesto näkyy valmentautujien **sosiaalisen vahvistumisen** kokemuksessa (kuvio 11). Sovari 2019 -tuloksissa sosiaalista vahvistumista ovat kokeneet yleisimmin 4–12 kuukautta työpajalla olleet: heistä 93 % on kokenut edistymistä ainakin jollakin sosiaalisen vahvistumisen osa-alueella. On merkille pantavaa, että kuukauden ajan työpajalla olleista valmentautujista jo 86 % on kokenut sosiaalista vahvistumista pajajakson aikana: heistä

Kuvio 11. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien kokema sosiaalinen vahvistuminen osa-alueittain työpajajakson aikana jakson keston mukaan.

suurin osa (59—69 %) on kokenut edistysaskelia sosiaalisen vahvistumisen eri osa-alueilla tänä aikana. Yli vuoden ajan jatkuneilla työpajajaksoilla sosiaalisen vahvistumisen kokemus hiipuu hieman.

Etenkin arjen asioiden hoitamisessa tapahtuu valmentautujilla kohentumista jo alle neljän kuukauden työpajajak-solla. Näyttää siltä, että työpajatoiminnan käynnistyessä valmentautujat yleensä ryhdistäytyvät nopeasti, mikä näkyy erityisesti päivärytmin hallinnassa jo ensimmäisen kuukauden aikana. Muilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla vahvistumista koetaan yleisemmin tätä pidemmällä, vähintään useamman kuukauden työpajajaksolla.

Etenkin kuntouttavassa työtoiminnassa ja työkokeilussa valmentautujat ovat kokeneet sosiaalista vahvistumista sitä enemmän mitä pitempään työpajajakso on kestänyt: eniten vaikutuksia on saavutettu 7—12 kuukautta tai yli vuoden ajan työpajalla olleiden kohdalla. Palkkatuella olleiden valmentautujien kohdalla on havaittavissa enemmän yksilöllistä vaihtelua eikä selkeää kehityskaarta työpajajakson keston mukaan. Keskeinen lähtökohta työpajatoi-minnassa on sovittaa työpajajakson pituus valmentautujan tarpeiden mukaan. mitä enemmän valmentautujalla on erilaisia haasteita ja tuentarpeita, sitä pidempiä jaksoja keskimäärin tarvitaan.

Valmentautujien tuen tarpeet vaihtelevat sen mukaan, kuinka pitkään he ovat olleet työpajalla. Alle kuukauden työpajalla olleet kokevat tuen tarpeensa vähäisemmiksi kuin muut valmentautajat, mutta heistäkin 74—82 % on kokenut tarvinneensa tukea sosiaalisen vahvistamisen eri osa-alueilla. Suurimmat tuentarpeet tulevat esille 10—12 kuukautta pajalla olleiden ryhmässä: heistä 83—91 % on kokenut tarvinneensa tukea sosiaalisen vahvistumisen eri osa-alueilla.

Yli vuoden työpajalla olleet kokevat tuen tarpeita tasaisimmin kaikilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla. Keskimääräistä enemmän he ovat kokeneet tuen tarpeita arjenhallinnassa, itsetuntemuksessa ja sosiaalisissa taidoissa. Pitkille työpajajaksoille on siis ohjautunut valmentautujia, jotka myös tunnistavat sosiaalisen vahvistumisen tarpeitaan laajasti.

Yli vuoden työpajalla olleissa valmentautujissa on 57 % miehiä. Joka kolmas heistä on ylittänyt 40 vuoden iän ja liki puolet on vähintään 30 vuotta täyttäneitä. He ovat siis keskimääräisesti muita valmentautujia iäkkäämpiä. On huomioitava, että edellä kuvatut tulokset työpajatoiminnan kestosta eivät perustu samojen valmentautujien pitkäaikaista seurantaan yli vuoden aikajänteellä, vaan *eri* valmentautujaryhmien saavuttamaan sosiaalisen vahvistumisen asteeseen erimittaisten valmennusjaksojen aikana. Valmentautujien elämäntilanne ja muut taustatekijät vaihtelevat työpajakson keston mukaan, joten ryhmät eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään eikä niistä voida tehdä aivan suoria päätelmiä eripituisten työpajajaksojen vaikutuksista.

Käyntitiheys työpajalla

Valmentautujien käyntitiheys työpajalla heijastuu **työpajatoiminnan toteutuksen** Sovari-tuloksiin. Valmentautajat antavat sitä myönteisempiä arvioita työpajatoiminnasta mitä useammin he käyvät työpajalla. Kuitenkaan tyytyväisyydessä ei ole merkittävää eroa siinä, käykö valmentautuja neljä tai viisi kertaa viikossa työpajalla. Ero on havaittavissa etenkin yksi tai kaksi kertaa työpajalla käyvien valmentautujien välillä. Tämä kuvastaa valmentautujan elämäntilannetta ja hänen voimavarojaan osallistua työpajatoimintaan. Myös valmentautujien motivaatio osallistua työpajatoimintaan vaihtelee sen mukaan, kuinka usein he käyvät työpajalla: motivaatio on korkein niillä valmentautujilla, jotka käyvät työpajalla neljä tai viisi kertaa viikossa.

Useita kertoja viikossa työpajalla käyvät valmentautajat ovat harvemmin käyviä tyytyväisempiä työpajatehtävien antiin eli niiden tarjoamiin onnistumisen kokemuksiin, uusien taitojen oppimiseen ja monipuolisuuteen. Käyntitiheydellä on suora yhteys myös yhteisöllisyyteen: yhteishenkeen ja vertaistuen saantiin ryhmässä sekä siihen, kuinka tärkeäksi valmentautuja kokee itsensä työpajaryhmässä. Lisäksi käyntimäärä liittyy samansuuntaisesti siihen, kuinka tyytyväinen valmentautuja on tuen, ohjauksen ja kannustuksen saantiin työ- ja yksilövalmennuksessa.

On muistettava, että käyntitiheys työpajalla on sovittu valmentautujan elämäntilanteen ja tuen tarpeiden mukaan, ja hänen jaksamisensa vaikuttaa mahdollisuuksiin osallistua työpajatoimintaan. Nämä tekijät vaikuttavat myös työtehtävien sisältöön.

Käyntitiheys työpajalla on yhteydessä **sosiaalisen vahvistumisen** kokemuksiin: sosiaalinen vahvistuminen on sitä yleisempää, mitä useammin viikossa valmentautuja käy työpajalla. 3–5 kertaa viikossa työpajalla käyminen tukee siis sosiaalisen vahvistumisen kokemusta selvästi paremmin kuin vain 1–2 kertaa viikossa työpajalla käyminen. Vahvinta edistymistä lähes joka osa-alueella ovat kokeneet neljä kertaa viikossa työpajalla käyvät. Tämä tulos voi liittyä siihen, että neljä kertaa viikossa työpajalla käyvien joukossa on paljon sellaisia, joilla on toisaalta ollut vahva

tarve sosiaaliselle vahvistumiselle, mutta toisaalta heidän jaksamisensa on kuitenkin kohtuullisen hyvää verrattuna yhdestä kahteen kertaa työpajalla käyviin. Viisi kertaa viikossa työpajalla käyvien joukossa on puolestaan niitä, joilla ei ole ollut sosiaalisen vahvistumisen tarveakaan niin paljon.

Esimerkiksi sosiaalisten taitojen vahvistumista on kokenut kerran viikossa työpajalla käyvistä 65 %, Kaksi kertaa työpajalla käyvistä 69 %, kolme kertaa käyvistä 72 %, neljä kertaa käyvistä 77 % ja viisi kertaa viikossa työpajalla käyvistä 73 %. Kun tarkastellaan sosiaalista vahvistumista kokonaisuutena, kerran viikossa työpajalla käyvistä 84 % on kokenut sosiaalista vahvistumista ainakin jonkin osa-alueen osalta. Vastaava osuus neljä kertaa pajalla käyvistä on 94 %.

Tässäkin on huomioitava, että eri valmentautujaryhmien kohdalla elämäntilanteet ja toiminnan tavoitteet ovat erilaisia. Yhdestä kahteen kertaa viikossa työpajalla käyvien valmentautujien elämäntilanteet voivat olla haasteellisia ja merkittävää voi olla jo se, että valmentautuja saapuu työpajalle sovittuina päivinä. Aktiivisen työpajatoimintaan osallistumisen myötä voidaan saavuttaa tuntevia tuloksia sosiaalisen vahvistumisen eri osa-alueilla.

Sovari-tuloksia työpajapalvelun mukaan

SEURAAVASSA TARKASTELLAAN VALMENTAUTUJIEN KOKEMUKSIA työpajatoiminnasta sen mukaan, missä palvelussa he ovat olleet työpajalla. Tarkastelu sisältää työkokeilussa (N=1497), palkkatuella tai muussa työsuhteessa (N=573) sekä kuntouttavassa työtoiminnassa (N=2544) olleiden valmentautujien kokemusten vertailua työpajatoiminnan toteutuksesta ja sosiaalisesti vahvistavista vaikutuksista. Lisäksi tarkastellaan työpajan starttivalmennukseen osallistuneiden valmentautujien (N=635) kokemuksia työpajatoiminnasta ja sen vaikutuksista.

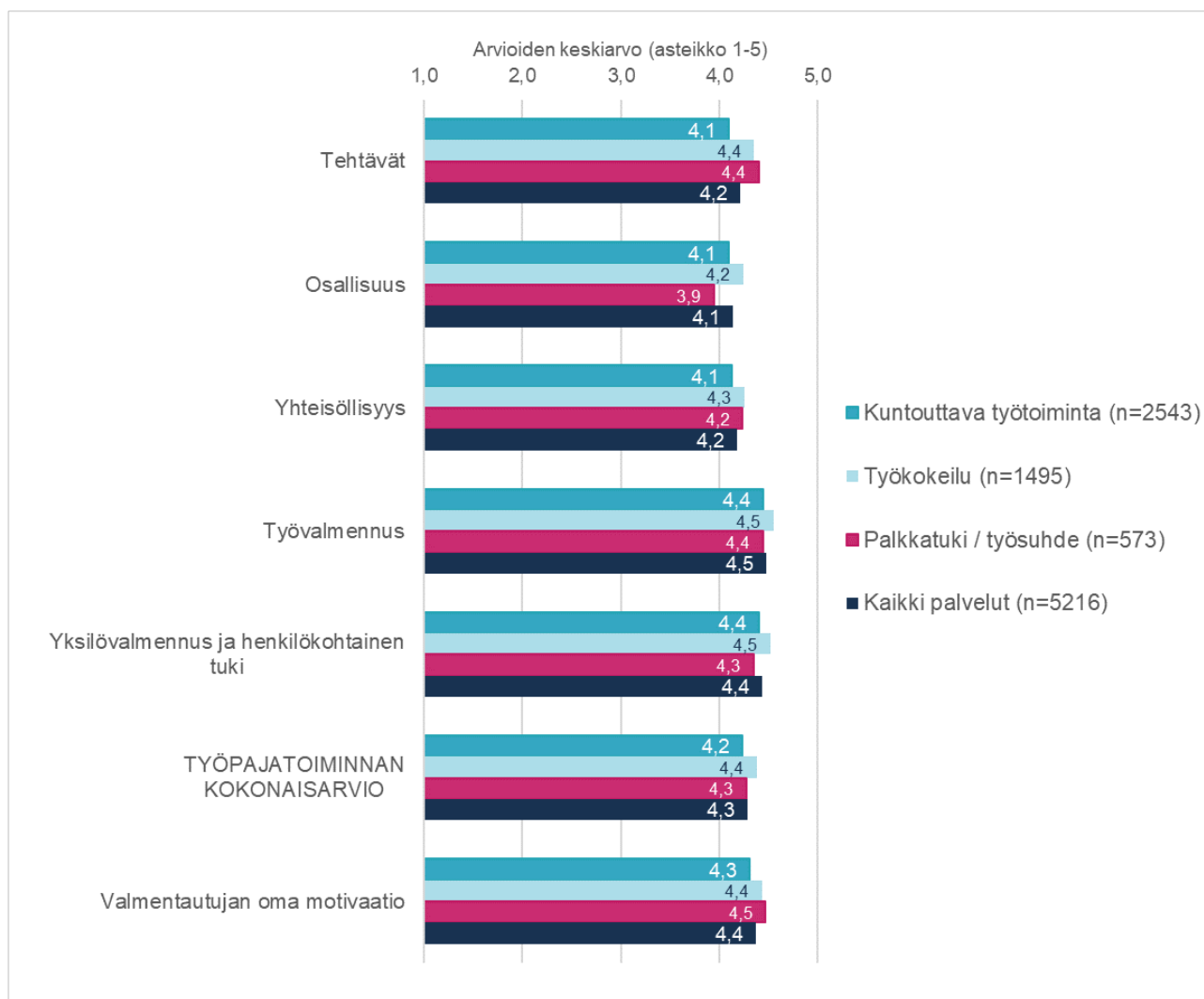
Työpajatoiminnan toteutukseen kokonaisuutena ovat tyytyväisimpiä työpajalla työkokeilussa olleet valmentautijat (kuvio 12). Parhaimmat arvosanat valmennuksesta ja valmentautujien osallisuudesta työpajatoimintaan antavat työkokeilussa olleet. Työpajan tehtävistä ja yhteisöllisyydestä parhaimmat arvosanat antavat työkokeilussa olleiden lisäksi myös palkkatuella olleet valmentautijat. Myös motivaationsa osallistua työpajatoimintaan arvioivat parhaimmaksi työkokeilussa ja palkkatuella olleet ja astetta heikommaksi kuntouttavassa työtoiminnassa olleet valmentautijat.

Työkokeilussa olleet valmentautijat ovat kokeneet **sosiaalista vahvistumista** keskimääräisesti vahvemmin kuin muissa palveluissa olleet valmentautijat (kuvio 13). Kokonaisuudessaan sosiaalista vahvistumista on kokenut 94 % työkokeilussa olleista, 91 % palkkatuella työskennelleistä ja 90 % kuntouttavassa työtoiminnassa olleista. Opiskelu- ja työelämävalmiuksissaan ovat kokeneet kohentumista etenkin työkokeilussa olleet valmentautijat. Samoin arjenhallinnassa suurimmat muutokset ovat kokeneet työkokeiluun osallistuneet.

Lähtökohtaisesti kuntouttavassa työtoiminnassa olleet valmentautijat ovat kokeneet tuen tarpeensa suurimmaksi ja palkkatuella tai muussa työsuhteessa olleet pienimmäksi työpajajakson aikana. Työpajoille ohjataan asiakkaita eri palveluihin juuri heidän lähtötilanteidensa ja tuen tarpeiden mukaisesti, mikä heijastuu sosiaaliseen vahvistumiseen. Kussakin palvelussa painottuvat niiden omat sisällöt ja tavoitteet.

Työpajalla **työkokeilussa** olleet valmentautijat ovat keskimääräistä tyytyväisempiä kaikkiin työpajatoiminnan osa-alueisiin, tehtäviin, yhteisöllisyyteen ja valmennukseen. Tyytyväisimpiä he ovat työ- ja yksilövalmennukseen. Työkokeilun aikana työpajalla valmentautijat ovat kokeneet saaneensa hyvin tukea jatkosuunnitelmiinsa: niihin on saanut erittäin hyvin tukea yli kolmannes valmentautujista ja yhteensä 85 % vähintään melko hyvin. Työkokeilu on siihen osallistuville myös motivoivaa: Sovari-tulosten mukaan liki 60 % työkokeiluun osallistuneista on erittäin motivoituneita työpajatoimintaan ja yhteensä 88 % vähintään melko motivoituneita.

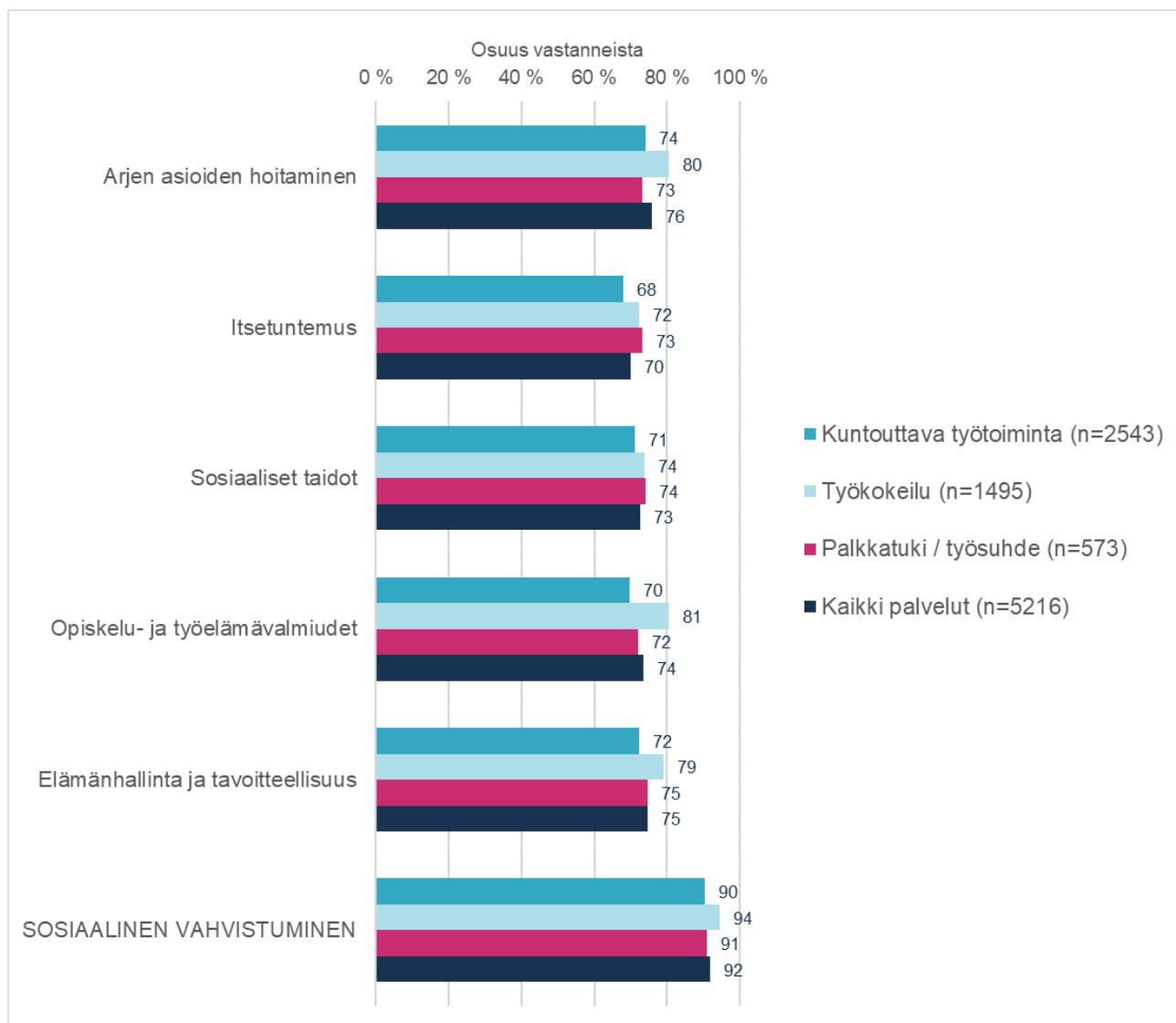
Työkokeilussa olleet valmentautijat ovat kokeneet sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana etenkin opiskelu- ja työelämävalmiuksissaan (81 % vastaajista), arjenhallinnassaan (80 %) sekä elämänhallinnassaan (79 %) (kuvio 14). Opiskelu- ja työelämävalmiuksissa kohennusta on tullut valmentautujien mielestä erityisesti työtehtävissä jaksamiseen. Arjenhallinnassa nimenomaan päivärytmiin on tullut ryhtiä niin työkokeilussa olleiden kuin muidenkin valmentautujien kohdalla.

Kuvio 12. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien työpajatoiminnalle antamien arvioiden keskiarvot asteikolla 1–5 työpajapalvelun mukaan.

Palkkatuella tai työsuhteessa työskennelleet valmentautajat ovat keskimääräistä tyytyväisempiä työtehtäviin työpajalla. Tulosten mukaan työtehtävät tarjoavat erityisesti näille valmentautujille sekä työkokeilussa oleville onnistumisen kokemuksia sekä mahdollisuuksia kokeilla erilaisia työtehtäviä ja oppia uusia taitoja. Erityisesti palkkatuella ja työsuhteessa olevat ovat myös kokeneet itsensä tärkeäksi työpajaryhmässään.

Osallisuuden kokemus palkkatuella tai muussa työsuhteessa olleilla on keskimääräistä heikompi muihin valmentautujiin nähden. He kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa tehtävien valintaan ja toiminnan yhteisen suunnittelun vähäisemmäksi kuin muut valmentautajat. Sovari-tulokset ovat tältä osin hieman huonontuneet edellisestä kyselykaudesta.

Kuvio 13. Työpajojen Sovari 2019 -kyselyyn vastanneiden valmentautujien kokema sosiaalinen vahvistuminen osa-alueittain työpajajakson aikana työpajapalvelun mukaan.

Palkkatuella tai muussa työsuhteessa olleista valmentautujista valtaosa on kokenut sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana: edistysaskelia koetaan yleensä kaikilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla. Lähtökohtaisesti näillä valmentautujilla on keskimääräistä vähemmän tuentarpeita, mutta heistäkin valtaosa kokee tarvitseensa ja saaneensa tukea sosiaalisen vahvistumisen eri osa-alueilla. Kokemus sosiaalisesta vahvistumisesta on heillä lähes yhtä yleinen kuin muillakin valmentautujilla. Tulosten mukaan palkkatuella ja muussa työsuhteessa olevat saavat työpajatoiminnasta tukea erityisesti sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ja itsetuntemuksen saralla ja kokevat edistymistä näissä asioissa muihin valmentautujiin verrattuna keskimääräistä enemmän.

Sovari 2018- ja 2019-tulosten vertailun mukaan starttivalmennus on vahvistanut entistä enemmän valmentautujien elämänhallintaa ja tulevaisuuteen orientoitumista.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat saaneet Sovari-tulosten mukaan työpajan osallisuudesta, yhteisöllisyydestä sekä työ- ja yksilövalmennuksesta yhtä myönteisiä kokemuksia kuin muutkin valmentautajat. Työpajan työtehtäville he antavat kuitenkin keskimääräisesti hieman heikompia arvosanoja kuin muut valmentautajat. Myös oman motivaationsa osallistua työpajatoimintaan he arvioivat keskimääräistä heikommaksi. Näitä tuloksia tulkitessa on hyvä huomioida, että kuntouttavaan työtoimintaan ohjataan ihmisiä, jotka tarvitsevat arjenhallinnan tukea. Jaksamisesta ja voimavaroista johtuen työtehtävät ovat kuntouttavassa työtoiminnassa erilaisia kuin esimerkiksi palkkatuella olevilla.

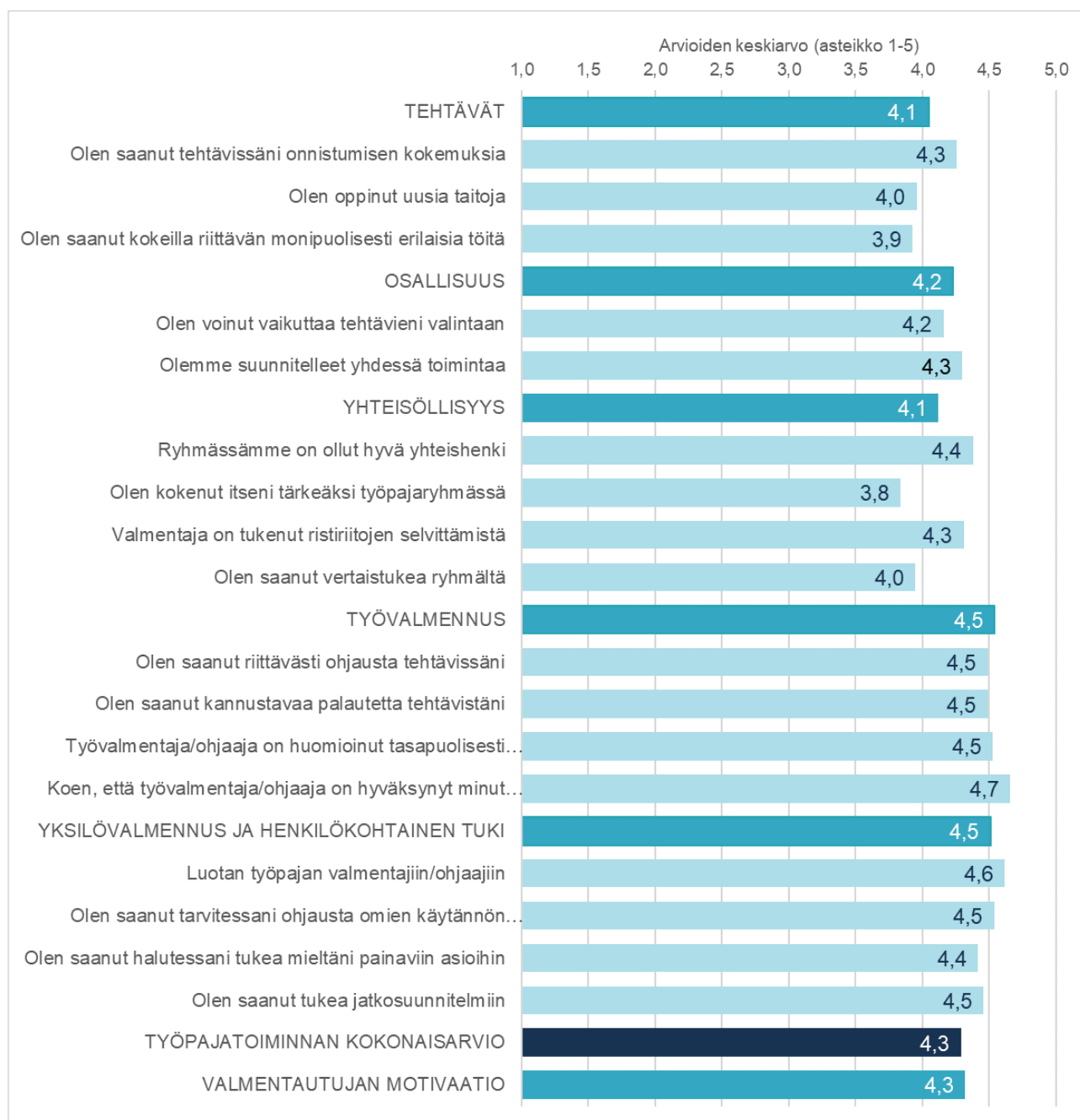
Kuntouttavassa työtoiminnassa olevat asiakkaat ovat kokeneet sosiaalista vahvistumista kokonaisuutena vähemmän kuin muut valmentautajat kaikilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla. Kuitenkin näillä kaikilla osa-alueilla valtaosa kuntouttavan työtoiminnan valmentautujista on kokenut edistymistä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat kokeneet sosiaalista vahvistumista erityisesti arjen asioiden hallinnassa (74 % vastaajista) (kuvio 13). Myönteisiä muutoksia on koettu yleisesti myös elämänhallinnassa ja tavoitteellisuudessa (72 %) sekä sosiaalisissa taidoissa (71 %). Sovari 2019 -tulosten vertailu edeltäneen kauden Sovari 2018 -tuloksiin osoittaa, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneet valmentautajat ovat kokeneet sosiaalista vahvistumista aikaisempaa enemmän. Tämä myönteinen muutos työpajatoiminnan vaikutuksissa on havaittavissa kaikilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla (tilastollisesti merkitsevä muutos).

Starttivalmennuksen⁴ asiakkaat (N=635) ovat erityisen tyytyväisiä **työpajatoiminnassa** toteutettuun valmennukseen niin työvalmennuksen kuin yksilövalmennuksenkin osalta (kuvio 14). He ovat keskimääräistä tyytyväisempiä myös osallisuuden toteutumiseen työpajalla: heistä 86 % arvioi, että työpajalla suunnitellaan työpajatoimintaa melko tai erittäin hyvin yhdessä valmentajien ja valmentautujien kesken. Toiminnan yhteinen suunnittelu kuuluukin keskeisenä starttivalmennuksen toimintaperiaatteisiin, ja tulosten mukaan se on toteutunut siinä erityisen hyvin. Sen sijaan tehtäville starttivalmennuksessa olleet antavat muita valmentautujia heikompia arvioita.

Starttivalmennuksessa olleet kokevat työpajan yhteishengen yhtä hyväksi kuin muutkin valmentautajat. He ovat myös yhtä tyytyväisiä työpajaryhmältä saamaansa vertaistukeen. Heidän on kuitenkin muita valmentautujia vaikeampaa tuntea itsensä tärkeäksi ryhmässään, mikä voi liittyä haasteisiin sosiaalisissa taidoissa. Starttivalmennuksen valmentautajat kokevat niin sosiaalisissa taidoissa kuin muillakin sosiaalisen vahvistamisen osa-alueilla keskimäärin suurempaa tuen tarvetta kuin muut valmentautajat. Näihin tuen tarpeisiin on työpajoilla vastattu hyvin.

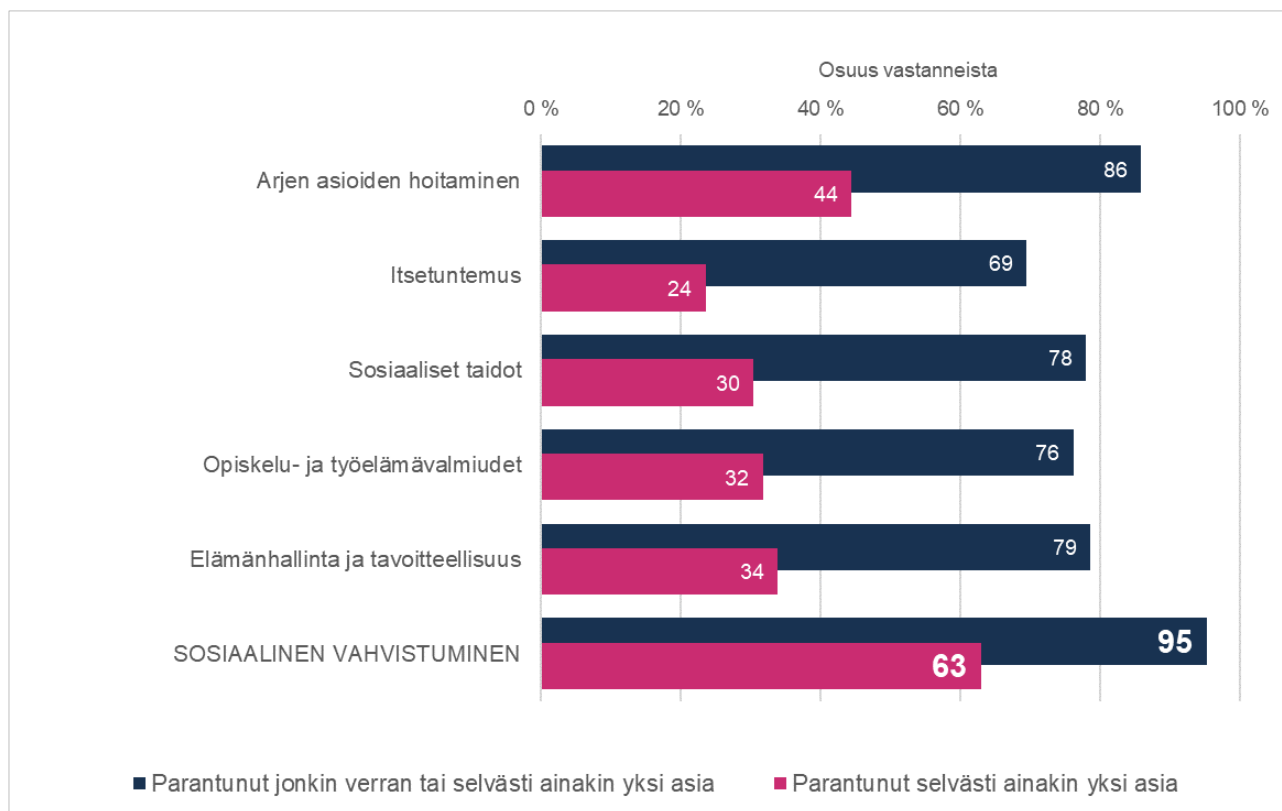
Sovari-tuloksia tarkastellessa on hyvä ottaa huomioon starttivalmennuksen luonne ja toiminnan tarkoitus: starttivalmennuksessa painopiste on yksilö- ja ryhmävalmennuksessa sekä arjen taitojen ja elämänhallinnan tukemisessa, ei niinkään ammatillisten taitojen edistämisessä. Starttivalmennukseen tullaan useimmiten kuntouttavan työtoiminnan tai sosiaalisen kuntoutuksen palvelusopimuksella. Sen sijaan palkkatuella tai työkokeilussa olevien valmentautujien tähtäimet ovat vahvemmin opiskelu- ja työelämään siirtymisessä kuin kuntouttavassa valmennuksessa.

⁴ Starttivalmennuksesta tarkemmin, ks. <https://www.tpy.fi/kehittaminen/sosiaalinen-kuntoutus/>

Kuvio 14. Työpajojen Sovari 2018 -kyselyyn vastanneiden starttivalmennuksen valmentautujien työpajatoiminnalle antamien arvioiden keskiarvot asteikolla 1–5 (N=474).

Starttivalmennukseen osallistuneet valmentautijat kokevat keskimääräisesti muita valmentautujia enemmän **sosiaalista vahvistumista** työpajakson aikana. Heistä 95 % on kokenut sosiaalista vahvistumista vähintään jonkin verran ja 63 % selvästi työpajakson aikana (kuvio 15). Myönteisiä muutoksia on koettu samanaikaisesti

Kuvio 15. Työpajojen Sovari 2018 -kyselyyn vastanneiden starttivalmennuksen valmentautujien kokema sosiaalinen vahvistuminen osa-alueittain työpäijajakson aikana (N=494).

monissa asioissa, erityisesti arjen asioiden hoitamisessa (86 % valmentautujista) sekä elämänhallinnassa ja tavoitteellisuudessa (79 %). 44 % heistä on kokenut jopa selkeän edistysaskeleen arjenhallinnassa. Lähes 60 %:lla on vahvistunut tunne siitä, että voi itse vaikuttaa elämänsä kulkuun ja selviytyä ongelmatilanteista. Starttivalmennukseen osallistuneet ovat kokeneet edistymistä muita valmentautujia enemmän sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa (78 %).

Starttivalmennukseen osallistuvilla on lähtökohtaisesti muita valmentautujia haasteellisemmat elämäntilanteet ja vahvemmat tuen tarpeet, joten sosiaalinen vahvistuminen on etenkin heille tärkeää elämässä etenemiseksi. Valtaosa starttivalmennuksen valmentautujista on kokenut työpäijatoiminnan vastaavan tuentarpeisiinsa melko tai erittäin hyvin kaikilla sosiaalisen vahvistamisen osa-alueilla. Tulosten mukaan starttivalmennus vastaa hyvin näiden haasteellisissa elämäntilanteissa olevien valmentautujien tarpeisiin.

Sovari 2018- ja 2019-tulosten mukaan starttivalmennuksessa olleiden tuen tarpeisiin tulevaisuuden suunnittelussa on vastattu aikaisempaa paremmin. Starttivalmennus näyttää tuottavan vahvistumista entistä enemmän sosiaalisissa taidoissa.

Valmentautujien kuvauksia työpajatoiminnan vaikutuksista

SOVARI-KYSELYSSÄ VALMENTAUTUJIA PYYDETÄÄN kertomaan omin sanoin, mitä myönteisiä kokemuksia työpajajakso on heille antanut. Lisäksi heiltä kysytään, millaisia huonoja kokemuksia työpajatoimintaan on mahdollisesti liittynyt ja miten työpajan toimintaa voitaisiin kehittää. Sovari 2019 -kyselyyn vastanneista valmentautujista yli 4200 eli 8 vastaajaa kymmenestä vastasi kysymykseen ”Kerro omin sanoin, mitä hyvää työpajajakso on sinulle antanut” ja kuvasi kokemuksiaan työpajatoiminnan annista.

Sovarin avovastausten mukaan työpajatoiminta antaa mielekästä tekemistä arkeen. Työpajatoiminta tuottaa monelle valmentautujalle hyvän mielen päivään ja mukavia kokemuksia, mikä on jo sellaisenaan merkityksellistä valmentautujien hyvinvoinnin ja sen vahvistumisen näkökulmasta. Työpajatoiminta muuttaa arkipäivän paremmaksi.

Valmentautujien kirjoittamissa vastauksissa tulee esille laaja-alaista sosiaalista vahvistumista. Useimmissa vastauksissa nousee esille edistysaskeleet useilla sosiaalisen vahvistumisen osa-alueilla samanaikaisesti, ei vain yhteen teemaan rajautuen. Vastaukset ovat osoitus sosiaalisen vahvistumisen moninaisuudesta työpajajakson aikana. Monet valmentautijat kertoivat myös yksittäisistä konkreettisista taidoista ja asioista, joita olivat oppineet työpajalla. Seuraavaan on poimittu muutamia vastauksia teemoittain.

Arjenhallinnan vahvistuminen tuli esille useissa valmentautujien vastauksissa, kun he kuvasivat työpajatoiminnan antia. Työpajatoiminta on tuonut säännöllisyyttä päivärytmiin, mikä on helpottanut heräämistä aamuisin ja auttanut jaksamiseen. Valmentautijat ovat harjaantuneen hoitamaan kodin askareita ja virastoasioita sekä aktivoituneet vapaa-ajan vietossa. Arjen asioista suoriutuminen kytkeytyy myös muun aktiivisuuden lisääntymiseen esim. sosiaalisissa suhteissa, arkielämässä sekä opiskelun ja työelämän suunnalla.

Seuraavat vastaukset kuvaavat valmentautujien kokemuksia arjenhallinnan vahvistumisesta työpajajakson aikana:

- *Herättänyt oman mietinnän omasta arjen hallinnasta ja sen suorittamisesta normaalisti.*
- *Sisältöä päiviin, hyvän vaihtoehdon tähän vaiheeseen sairaslomailun ja opiskelemaan lähdön välillä, rytmiä, tunteen että selviää sekä pärjää ja jaksaa tehdä päivittäin asioita.*
- *Yleistä arkeen liittyvien asioiden hoitamista. Osannut ottaa ns. itseäni niskasta kiinni, motivoinut tekemään asioita. Hienoja kokemuksia ja hienoja ihmisiä.*
- *Olen saanut säännöllisen rytmin, joka antaa minulle jaksamista, ja olen saanut täältä tukea hoitaa omia asioita, kuten etsiä asuntoa, työtä yms.*
- *Työpajalla olen saanut valtavasti tukea asioiden hoitamisessa ja olen oppinut hoitamaan niitä itse. Minua on aina ahdistanut paperitöiden tekeminen eri valtion virastoille, mutta se ei ole enää yhtä iso este. Itsetuntoni on noussut paljon. Olen oppinut uskomaan omaan kykyyni tehdä töitä ja saada ne myös loppuun asti.*

- Ajankäyttöön suunnitelmallisuutta, säännölliset rutiinit. Olen nukkunut ja syönyt paremmin kuin koskaan, kiitos ilmaisen lounaan. Lisää jaksamista ja energiaa tarttua asioihin. Mahdollisuuden ajatella luovasti ja kehittyä elämän osa-alueilla, jotka itse koen tärkeimmiksi.
- Arjenhallintaa ja mielenterveyttä tukevaa tekemistä sekä rytmiä ja rutiineja elämään.
- Pajalla tehtiin itse ruoat, joten pääsin vaikuttamaan siihen, mitä syödään, ja kokeilemaan uusia makuelämyksiä. Lisäksi opin arjen rutiinia ja oppeja, joita hyödynnän myös omassa elämässäni.
- Työarjen rytmiin tottuminen ja yleistä osaamista monelta alueelta.
- Arjen taitoja kuten ruoanlaitto- ja puunkäsittelytaitoja, jos tarvitsen joskus jotain itsetehtyä.
- Päivärytmi, arjen asiat, omatoimisuus kotona ja rahan käyttö.
- Olen oppinut hoitamaan omia arjen asioita itsenäisesti, ja herääminen arjessa on pysynyt tasaisena ja hyvänä. Olen oppinut työpajajakson aikana paljon uusia asioita ja olen tutustunut ihaniin uusiin ihmisiin täällä.
- Selkeyttänyt tulevaisuuden suunnitelmia ja antanut lisää luottamusta itseän. Olen saanut opetella rauhassa elämän pitämistä tasapainossa (kodinhoito, työ, lepo, sosiaaliset suhteet, liikunta ja terveellinen syöminen) sekä tehdä mielenkiintoisia ja haastaviaakin projekteja. Pajalle meno rytmittää arkea ja antaa onnistumisen kokemuksia. Ei tunnu enää siltä, että elämällä ei olisi tarkoitusta.
- Pajajakson aikana opin paljon uusia käytännön asioita, sekä sain unirytmieni paremmaksi. Työpajan järjestämät liikunta- ja kulttuurikokemukset ovat myös saaneet minut kiinnostumaan uusista asioista arkielämässä.
- Työpajajakso on itselläni ollut melko pitkä, ja olen erittäin tyytyväinen kaikkeen saamaani apuun; raha-asioiden hoitamisesta koulutuksen valintaan ja arjen ongelmien selvittämisestä käytännön ohjeisiin ja neuvoihin asiassa kuin asiassa. Eli paljon kaikkea hyvää!
- Työpajajakso on antanut säännöllisemmän arkirytmien ja mielekästä sisältöä päiviin. Olen oppinut uusia asioita, saanut apua raha- ja opiskeluasioissa sekä koulutukseen hakeutumisessa.
- Tämä pajajakso on antanut minulle mahdollisuuden jatkaa arjentaitojen oppimista ja niistä kiinnipitämistä yms.
- Työpajajakso on auttanut löytämään itseni uudelleen ihmisenä ja ottamaan kiinni arjen asioista ja velvollisuuksista. Elämä on alkanut mennä pajan myötä parempaan suuntaan.
- Olen saanut paljon apua eri tilanteissa ja olen siitä todella kiitollinen. Olen tutustunut ihaniin ihmisiin ja arjen hallinta on parempaa. Olen oppinut tekemään eri ruokia ja siivoamaan monipuolisemmin ja saanut siihen motivaatiota. Tulevaisuuden suunnitelmat ovat vähän selkeämmät.
- Olen saanut itselleni arkirytmien kuntoon. Henkinen hyvinvointini on parantunut huomattavasti rytmien ja pajajakson myötä. Jaksan kotiaskeleet paljon paremmin ja aikaa jää vielä muuhunkin. Ennen pajaa en jaksanut tai halunnut tehdä mitään, mutta nykyään jaksan ja olen kuin eri ihminen.
- Tuomalla elämälle sisältöä Starttipaja on parantanut vointiani huomattavasti. On ollut motivoivaa saada syy herätä ja olla osa jotain ryhmää. Olen myös saanut selkeyttä ja itsevarmuutta virallisten asioiden hoitamiseen.
- Se on antanut minulle rohkeutta tehdä omia päätöksiä ja mennä pois omalta mukavuusalueelta. On opettanut ottamaan vastuuta omista asioista. Antanut paljon tukea arjen asioissa sekä hankalissa asioissa. On antanut valmiuksia opiskelu- ja työelämään. On antanut mahdollisuuksia kokeilla uusia ja erilaisia asioita.
- Vuorokausirytmien ja itsetunnon koheneminen ovat helpottaneet huomattavasti arkea. Olen paljon aktiivisempi ja saan asioita tehtyä. Kunto on kasvanut ja nukun paremmin.

- *Työpajajakso on antanut minulle tärkeää tukea arjesta selviämiseen sekä auttanut minua hallitsemaan elämäni. Rutiinit ovat minulle tärkeitä, ja pajatoiminta on auttanut minua rutiinien ylläpitämisessä. Olen paljon tyytyväisempi elämäni nyt kuin ennen pajajaksoa, jolloin tunsin olevani hukassa enkä saanut juuri mitään tehtyä.*
- *Olen oppinut paljon itsestäni. Olen oppinut myös työnteosta ja olen tullut omatoimisemmaksi. Olen oppinut omaan elämään varten asioita eli osaan tehdä nyt ruokaa, leipoa ja siivota ja tiskata.*

Itsetuntemuksen ja itseluottamuksen koheneminen tulevat esille useissa valmentautujien vastauksissa siitä, mitä työpajatoiminta on antanut heille. Nämä muutokset liittyvät usein omien taitojen ja osaamisen tunnistamiseen ja vahvistumiseen työpajalla. Valmentautujat ovat kokeneet tulevaisuuden hyväksytyiksi omansa itsensä työpajan yhteisössä, mikä on monelle uusi kokemus ja lisää itseluottamusta sosiaalisissa tilanteissa. Itsetuntemus ja itsevarmuus helpottavat suunnitelmien tekemistä elämässä eteenpäin.

- *Olen saanut työpajalta paljon tsemppiä omien asioiden hoitoon ja tukea asioihin. Olen myös saanut lisää itseluottamusta ja uskoa itseäni sekä omiin kykyihini.*
- *Vahvistunut itsetuntemus ja luottamus omiin kykyihin ja siihen, ettei ole turha.*
- *Työpajajakso on tuonut onnistumisen kokemuksia, lisää itsevarmuutta, uskallusta tarttua uusiin juttuihin paremmin ja uskallusta tuoda itseä paremmin esille.*
- *Olen saanut onnistumisen tunteita asioissa, jotka olen saanut valmiiksi, ja olen osannut olla tyytyväisempi myös niissä asioissa, jotka ovat jääneet kesken tai epäonnistuneet. Pajalla minua on kannustettu arvostamaan itseäni ja taitojani ja opetettu hyväksymään myös huonommat piirteeni.*
- *Rohkeutta, itsevarmuutta, luottamusta, oma-aloitteisuutta sekä armollisuutta itseään kohtaan, etten kuormita liikaa itseäni. Mikä minusta on ollut erittäin tärkeää sekä merkityksellistä tänä aikana, olen oppinut myös panostamaan enemmän itseni.*
- *Olen oppinut enemmän itsetuntemusta ja tiedän omat voimavarani ja tavoitteeni paremmin. Olen pystynyt olla enemmän oma itseni ja saanut hyviä onnistumisen kokemuksia.*
- *Rohkeutta itseilmaisuun, tuomalla omat ajatukset esille. Tehdä omia päätöksiä, eikä odottaa apua, jos on ohje, jota noudattaa.*
- *Olen uskaltanut olla oma itseni, minua on kannustettu paljon, enemmän kuin ikinä. Olen huomannut, etten olekaan hyödytön ihminen, ja osaan asioita.*
- *Itsevarmuus omasta tekemisestä on kasvanut. Virheiden sietokyky on noussut. Arvostelen itseäni vähemmän kuin ennen työpajajaksoa. Pidän siitä, että minuun luotetaan. Olen kokenut tasaveroisuutta porukassa.*
- *Työpajajakso on ollut rohkaiseva, pysäyttävä, terapeutin ja valmentava. Opin keskittymään yhteen asiaan kerralla, tutkimaan ja tunnistamaan omia voimavaroja sekä laittamaan itselleni ja muille terveet rajat. Ennen kaikkea opin rakastamaan itseäni.*
- *Tämä on myös ensimmäinen paikka koko elämässäni, jossa olen tuntenut, että voin olla oma itseni ja että se hyväksytään. Olen saanut nähdä ja kuulla tulemisen kokemuksen. Olen huomannut olevani ihan kiva ja pidettävä tyyppi, joten se on antanut itsevarmuutta uskaltaa unelmoida työ- ja koulupäikasta.*
- *Toitotan samaa joka asiassa, mutta rohkeutta ja itsevarmuutta olen saanut lisää. Olen kokenut enemmän onnistumisen tunteita täällä kuin missään muualla. Täällä on myös voinut ehkä olla kaikkein vähemmän oma itsensä kaikkine tunteineen.*

- Työpajalla työskentely on antanut paljon onnistumisen kokemuksia, kohottanut itsetuntoa ja kehittänyt kädentaitoja. Olen saanut myös sosiaalista itsevarmuutta viettäessäni aikaa muiden nuorten kanssa työpajalla.
- Olen alkanut taas uskoa itseeni ja, että osaan tehdä asioita, joita en uskonut osaavani.
- Se on antanut lisää itsevarmuutta ja pystyn toimimaan enemmän itsenäisesti.
- Olen saanut paljon itseluottamusta lisää ja rohkeutta toimia työssä. Uskon paremmin omaan osaamiseen ja uskallan olla enemmän ihmisten kanssa tekemisissä.
- Olen saanut itsevarmuutta toimia erilaisten ihmisten ja työtehtävien parissa. Vuorokausirytmien noudattaminen ja toimintaan osallistuminen saa kokemaan itsensä tärkeäksi. Tuntuu hyvältä saada asioita hoidettua, kun tietää, että takana on nyt vahva tukiverkko.
- Olen oppinut luottamaan itseeni ja hyödyntämään vahvuuksiani työtehtävissä. Ensimmäistä kertaa elämässäni olen kokenut kuuluvani johonkin, eikä minun ole tarvinnut kokea syrjäytymisen tunnetta. Ensimmäistä kertaa olen ollut innoissani töihin menemistä, enkä yritä vältellä sitä.
- Paikan, jossa voin rohkeasti opetella lähestymään ihmisiä sekä altistaa itseäni niille asioille, jotka ovat ahdistaneet. Oma uskallus on kasvanut paljon sekä luottamus omiin taitoihin.
- Palauttanut itsetuntoa ja uskoa omaan työkykyyn. Kohentanut työkykyä ja kiinnostusta alasta. Antanut mielekästä sisältöä elämään, kun päässyt työskentelemään kiinnostavissa tehtävissä.
- Olen saanut uusia kokemuksia ja kykyäni toimia asiakaspalvelutilanteissa on parantunut. Olen tajunnut sen, että pärjään jos vain uskon itseeni tarpeeksi.
- Itsevarmuuteni on kasvanut huomattavasti. Olen oppinut erilaisia ohjausmenetelmiä, olen oppinut myös itsestäni paljon. On ollut myös hienoa, että jakson aikana, olen päässyt testauttamaan omaa jaksamistani ihan eri tavalla.
- Työpajajaksolta olen saanut itseluottamusta siihen, että pärjään tulevaisuudessa. Työpajalla oleminen on kuntouttanut ja parantanut merkittävästi omaa psyykkistä vointiani.
- Olen saanut todella paljon itseluottamusta ja uskoa omaan pärjäämiseeni elämässä.
- Itsetuntoni on noussut. Koen olevani rohkeampi ja vahvempi saamani tuen kautta. Tulevaisuuden suunnitelmani ovat vakaalla pohjalla.
- Minulle työpaja jakso selkeytti sen, mitä haluan tulevaisuudeltani ja mihin haluan työelämän minut johtavan. Se myös toi minulle paljon itsevarmuutta ja luottamusta siihen, mitä halusin todella saavuttaa ja toteuttaa, kun olin päässyt kokemaan niitä asioita, jotka koin epäsoviviksi minulle.
- Olen ollut aika syrjäytynyt, arka ja huonolla itsetunnolla varustettu ihminen. Kaikki nämä piirteet on minussa pienentyneet. Olen paljon itsevarmempi, eikä enää erilaiset tilanteet niin pelota. Todella tärkeää on ollut tuntea tulevaisuuden hyväksytyksi sellaisena kuin on! Voisin jopa sanoa, että tämä jakso on antanut uuden suunnan omassa elämässä ja pelastanut minut syrjäytymästä täysin.

Sosiaalisten taitojen vahvistuminen liittyy rohkeuteen olla oma itsensä ja tuoda esille omia näkemyksiä ryhmässä. Monet valmentautujat kertoivat, että pelko ja arkuus muiden ihmisten seurassa on vähentynyt työpajajakson aikana. Tämä on helpottanut heidän toimimistaan ja työskentelyä ryhmässä. Työpaja on antanut tunteen yhteisöön kuulumisesta ja vahvistanut osallisuuden kokemusta. Myönteiset sosiaaliset kokemukset ja sosiaalisten taitojen kehittyminen tulevat esille muun muassa seuraavissa valmentautujien kuvaamissa kokemuksissa työpajalta:

- Aloittaessani pajalla olin arka ja sulkeutunut, ja joka aamu ahdisti tulla paikalle. Pikkuhiljaa se helpotti ja pajalle tulosta tuli mieluisaa. Muut nuoret ja ohjaajat saivat minut rohkaistumaan ja tulemaan ulos kuo-restani, ja nyt usko omasta selviytymisestääni sosiaalisissa tilanteissa on aivan toisenlainen. Pajan nuorilta sai myös vertaistukea, mikä on ollut tärkeää.
- Alussa olin vetäytyväinen, ujo ja arka. Sosiaaliset taitoni eivät olleet kovin hyviä. Tärkein asia oli se, että muut pajalaiset ottivat minut vastaan juuri sellaisena kuin olin. Siten minulla oli mahdollisuus työstää omia sosiaalisia pelkoja ja samalla tehdä yhdessä muiden keittiöpajalaisten kanssa. Keittiöpajan yhteishenki on positiivinen, pirteä ja kannustava, joka nosti myös minun mielialaani. Olen oppinut hyväksymään ja arvostamaan itseäni.
- Itseluottamukseni on kohonnut huomattavasti, enkä ole enää läheskään yhtä sulkeutunut kuin aiemmin. Turvallisuudentunteeni toisten ihmisten seurassa on kohonnut selkeästi.
- Työpajalla oleminen on parantanut luottamustani toisiin ihmisiin huomattavasti, ja kohentanut itsetuntoa selkeästi. Uskallan olla avoimempi ja uskallan tukea muita paljon paremmin kuin ennen.
- Rohkeutta kokeilla uusia asioita ja tutustua uusiin ihmisiin. Epäluulottomuutta erilaisia ihmisiä kohtaan. Ystäviä. Työpajan kautta olen oppinut olla pelkäämättä uusia paikkoja tai ihmisiä.
- Rohkeutta olla oma itseni. Olen saanut sosiaalista rohkeutta, jota ei ennen ollut. Ryhmässä on ollut todella helppo olla ja toimia. Arjen rytmi on parantunut sekä pajajakso on tuonut paljon hyvää mieltä.
- Pajajakso auttoi minua luottamaan itseäni ja muihin ihmisiin, olemaan avoimempi ja rohkeampi.
- Työpaja on vaikuttanut mielipiteeseeni, ajattelin että on vaikea olla työssä Suomessa tai saada kontakti suomalaisiin, mutta se onnistui ja pärjäsin hyvin. Olin rauhassa ja tuntuu mukavalta olla pajalla.
- Oma-aloitteisuus on kehittynyt ja pyrin työskentelemään muiden ihmisten kanssa, varsinkin niiden, joiden kanssa on aiemmin ollut vaikeuksia. Pystyn paremmin keskittymään omiin tehtäviini enkä hermostu enää herkästi muiden ihmisten työn tuloksesta.
- Olen oppinut kärsivällisyyttä, suoruutta, rehellisyyttä, jämäptyyttä ja oikeudenmukaisuutta. En enää kuuntele minuun kohdistuvaa kritiikkiä hiljaa, vaan vastaan siihen. Osaan pitää huolta omista rajoistani paremmin. Osaan myös vaatia johdolta parempia toimia ja antaa rakentavampaa kritiikkiä.
- Olen oppinut pitkäjänteisyyttä ja hillitsemään itseni, mikä on ollut monilla työpaikoilla ongelma (riitoja ohjaajien ja pomojen kanssa).
- Oppinut tulemaan kaikkien ihmisten kanssa toimeen ja hyväksymään toiset sellaisenaan kuin he ovat.
- Sosiaalisten tilanteiden hallinta on parantunut. Erilaisten ihmisten kanssa toimeen tuleminen on helpompaa.
- Olen saanut tutustua mielenkiintoisiin samanhenkisiin ihmisiin ja kokeilla monenlaisia uusia työkaluja ja tekniikoita. Vaikka ryhmä on täynnä itselleni uusia ihmisiä, olen silti uskaltanut puhua ja olla esillä aivan uudella tavalla, ja voinut sellaisissa tilanteissa tuntee itseni hyväksytyksi ja arvostetuksi. Ohjaajilta olen saanut hyvää esimerkkiä, kuinka tullaan toimeen tilanteissa ujojen ja haastavien yksilöiden kanssa.
- Opin paremmin tekemään ryhmätöitä, joka on aina jännittänyt minua.
- Olen parantanut enemmän sosiaalisia taitojani, eritoten uskallan sanoa oman mielipiteeni suoraan enkä jää muiden varjoon.
- Antanut sisältöä elämään, opettanut olemaan rohkeampi esim. tuomalla omia mielipiteitä esille. Olen oppinut ohjaamaan harjoittelijoita.
- Työpajan aikana opin olemaan rohkeampi ja tekemään asioita muiden kanssa, vaikka olin ujo. Sain tutustua erilaisiin kiinnostaviin ihmisiin ja toimintoihin. Sain enemmän tietoa kulttuurista.

- Pystyn luottamaan ihmisiin paremmin, ja olen parantunut huomattavasti sosiaalisissa tilanteissa, jotka olivat minulle ennen äärimmäisen vaikeita. Olen tajunnut, että on ok pyytää apua, jos ei itse selviä jostakin, eikä kaikkea tarvitse aina osata tehdä yksin.
- Olen saanut itseluottamusta siihen, että olen ihan ok tyyppi, ja että osaan keskustella ihmisten kanssa ryhmässä ja kannustaa muita. Olen tuntenut, että olen osa ryhmää, joka on hyvin harvinaista. Olen saanut myös omaa uni- ja vuorokausirytmieni paremmaksi, koska tämä ryhmä on saanut minut liikkeelle ja tekemään jotain päiväsaikaan, eikä se ole tuntunut vastenmieliseltä. Oikein mukava ja tukeva ryhmä.
- Sain syyn elää. Merkityksellisyttä, yhteyttä, toiveikkuutta, mahdollisuuksia, kokemuksen omasta tärkeystäni, kyvyistäni ja siitä, että voin olla täysin oma itseni, myös oikeasti huonoimmillani. Täällä olen tullut nähdyksi omana itsenäni. Minua ei painosteta, ja haasteeni ja ongelmani tulevat aidosti esille ja niitä kunnioitetaan. Minua kunnioitetaan. Olen osa yhteisöä. Tämä paikka on antanut minulle uuden elämän.

Valmentautujat ovat kuvanneet myös **opiskelu- ja työelämävalmiuksiensa** parantumista sekä opiskeluun tai työelämään liittyvien suunnitelmien selkeytymistä työpajajakson aikana. Vastauksissa nousee esille se, että työpaja on tarjonnut hyvää työkokemusta ja harjoitusta, on opittu taitoja, halu opiskeluun tai työntekoon on lisääntynyt ja on haettu opiskelu- tai työpaikkaa. Työpajalla on voitu myös suorittaa opintoja. Valmentautujat kuvasivat opiskelu- ja työelämävalmiuksien vahvistumista seuraavalla tavalla, kun kysyttiin, mitä työpajatoiminta on heille antanut:

- Onnistumisen elämyksiä ja oman osaamisen kartoitusta. Lisäksi eri mahdollisuuksien läpi käyminen jatkon kannalta, kuten opiskelumahdollisuuksien miettiminen. Sen lisäksi koen, että pajatoiminta lisää kokemustani siitä, että olen osana toimivaa yhteiskuntaa, sekä vahvistaa arkirutiinejani ja elämänrytmiäni.
- Olen saanut luottamusta sekä itseäni että muihin ihmisiin. Tämä vaikuttaa mm. kykyyni lähestyä uusia tahoja (esim. työnhaku), kertoa taidoistani ja esitellä työtäni, tehdä ryhmätöitä sekä tutustua uusiin työtovereihin. Koen sekä henkisen hyvinvointini että työkykyäni ja työelämävalmiuteni parantuneen.
- Työpajajakson aikana minulle on selventynyt monipuolisten työtehtävien ansiosta, minkälaisesta työstä tykkään ja minkälaisesta en.
- Työpajajakso on lisännyt työkokemusta ja käsitystä työelämän sisällöstä. Uusien asioiden oppiminen ja monipuoliset työtehtävät, sekä hyvä työilmapiiri ja uudet ystävät ovat tehneet työstä mieluista. Työpajajakso on myös antanut varmuutta tulevaisuuden suunnitelmiin esim. opiskelupaikan ja työpaikan valinnassa.
- Työharjoittelu pajalla on antanut minulle täysin uuden suunnan elämään. Olen saanut pajalta motivaation ja valmiudet aloittaa opiskelu uudestaan ja sitä kautta tulevaisuudessa myös työllistymään.
- Olen saanut hyvän vuorokausirytmien rutiineineen rakennettua ja jaksamiseni on parantunut. Olen myös saanut valtavan tietoa työllistymiseen ja opiskelupaikan saamiseen liittyen. Olen saanut yhdessä ohjaajan kanssa pohtia erilaisia vaihtoehtoja, ja verstaalla olen saanut mahdollisuuksia oppia ja kokeilla paljon uusia asioita. Tulevaisuudensuunnitelmani ovat selkiytyneet ja usko niiden toteutumiseen vahvistunut.
- Koulunkäynti on parantunut, numerot ovat nousseet, poissaolot loppuneet ja omien asioiden hoitaminen parantunut.
- Antaa mahdollisuuden opiskella pintakäsittelyä sekä monipuolisesti puupuolen töitä.
- Minä opiskelen suomen kieltä, sähköalaa ja pintakäsittelyä.

- Työpajajakso on antanut minulle paljon motivaatiota työllistymiseen ja olen saanut suoritettua avoimia opintoja.
- Työpajajakso on auttanut minua työllistymään. Olen oppinut paljon eri alan hommia. Motivaatio asioiden selvittämiseen ja oppimiseen on noussut huomattavasti. On mahdollisuus suorittaa tutkintoja työpajajakson aikana sekä saada tukea työpajalla sekä sen ulkopuolella.
- Tulin työpajalle tarkoituksena tutustua metallipuolen töissä tekniikan töihin ennen opintoja ja koen parantaneeni tuntemustani alan töistä ja työkaluista.
- Tukea koulupaikan hakemiseen, kun minulla on vaikeuksia hakemuksen kanssa. Rytmii on paljon parempi koulun aloittamiseen.
- Sain tukea opiskelemaan hakemisessa ja löysin itselleni mieluisen alan.
- Tulevaisuus näyttää valoisammalta, tiedän mitä haluan lähteä opiskelemaan/tehdä elämässäni. Olen huomannut, että osaan paljon erilaisia asioita ja saan onnistumisen kokemuksia. Olen saanut uusia ystävyssuhteita. Elämänhaluni ja energia tehdä asioita on lisääntynyt rutkasti.
- Tietoa jatko-opiskelusta ja media-alan mahdollisuuksista. Olen myös oppinut paljon asioita, joita tarvitsen työelämässä.
- Olen oppinut tekemään uusia juttuja, käyttämään koneita ja löytänyt uuden suunnan, joka tukee jo aikaisempaa taustani opiskelujen ja ammatinvalinnan suhteen.
- Vuoden työttömyyden jälkeen sain työpajalla intoa hakea töitä aktiivisemmin ja selvän kuvan siitä, mitä tahdon opiskella.
- Olen saanut aikaa miettiä omia tulevaisuuden suunnitelmia. Sain käydä tutustumassa kouluun mihin hain ja pääsin. Ilman pajalla oloa en olisi varmaan hakenut mihinkään kouluun. Sain hyvää kokemusta media ja viestintäalasta.
- Opin paljon kädentaitoon liittyviä taitoja, joka oli oma kiinnostukseni ja tavoitteeni ylipäättään pajajaksolle, joten olen siitä iloinen. Opin myös ryhmänvetämisen taitoja, sekä ohjaamaan ja vetämään kursseja. Tulevaisuudensuunnitelmani selkeytyivät, ja hain niiden perusteella jopa kouluun.
- Olen oppinut keittiö- ja kahvila-alan alkeita ja olen siitä ylpeä. Pyrin oppisopimusopiskeluun jatkossa.
- Sain mahdollisuuden maistaa työpajalla audioteknologian alaa ja siellä työskentely herätti innostuksen lähteä opiskelemaan medianomiksi. Paja toi rutiinia, hyvän ryhmähengen ja paljon kokemuksia.
- Sain paljon apua kouluun hakemiseen liittyen, ja sain vihdoinkin opiskelupaikan kondiittoriksi. Olen saanut henkistä tukea työpajalla.
- Auto-ala oli uusi mulle ja nyt huomaan, että osaan tehdä asioita ja tiedän mistä puhutaan. Olen myös saanut uusia ystäviä ja mikä tärkeintä, sain opiskelupaikan ja opiskelu alkaa tammikuussa.
- Työpajajakso on antanut minulle toivoa. Pajajakson ansiosta ja kaiken saamani tuen ansiosta minulla on nyt opiskelupaikka ja pääsen elämässä eteenpäin.
- Sain työssäoppimispaikan. Opin puu- ja entisöintialaan liittyviä asioita todella paljon. Työpajajakso auttoi pitämään päivärytmin kasassa.
- Aiempi jakso startilla sai minut hakemaan nuoriso-ohjaajakouluun. Sain kannustusta todella paljon, mihin en ole tottunut. Hyvät puoleni tuotiin mun silmien eteen. Sain motivaation kouluun, hain ja pääsin. En ole enää masentunut. Arkirytmii, ihmissuhteet, kaikki! Kiitos.
- Työpajajakso toi rutiinia ja järjestelmällisyyttä elämään ja antoi hyvän väylän päästä elämässä eteenpäin. Opin taitoja ja sain paljon tietoa ja itseluottamusta työelämää varten. Asioiden hoitaminen ja kontaktit mm. TE-toimiston kanssa helpottuivat, mikä myös helpotti arkea ja kuormaa työnhakijana.

- *Olen konkreettisesti saanut rauhallisen ja tuetun paikan itsenäisesti perehtyä C#-ohjelmointiin, Unity-ohjelmaan ja Playmaker-liitännäisen käyttöön. 3 kk aikana sain nuo teknologiat haltuun sen verran, että oikeasti uskallan käyttää niitä ammattimaisesti ja edetä urallani. Paja edisti työllistymistäni huomattavasti.*
- *Olen oppinut itsestäni todella paljon. Omat haaveet tulevaisuudesta ovat selkeytyneet. Itsetunto on parantunut, kun olen saanut tukea ja kehuja ohjaajilta. Olen tullut paljon rohkeammaksi, ja masennus on helpottanut säännöllisen tekemisen ja sosiaalisten kohtaamisten johdosta. Ennen työpajaa olin väsynyt, masentunut ja luulin etten osaa mitään tai ettei minussa ei ole mitään hyvää. Nyt työpajan lopussa tunnen itseni paremmin, olen saanut energiaa ja uskon, että vielä joskus pääsen tekemään työkseni jotain itselleni tärkeää. Työpajalla sain idean, että rupean tulevaisuudessa yrittäjäksi. Ilman työpajajaksoa en olisi varmaan koskaan tällaista ideaa saanut.*
- *Olen tehnyt useita asiakastöitä. Näin olen kartuttanut portfoliotani sekä saanut kokemusta alan oikeiden työtehtävien rytmistä ja sellaisista asioista, joista ei välttämättä koulun harjoitustöitä tekemällä opi.*
- *Olen konkreettisesti saanut rauhallisen ja tuetun paikan itsenäisesti perehtyä C# ohjelmointiin, Unity ohjelmaan ja Playmaker liitännäisen käyttöön. 3kk aikana sain nuo teknologiat haltuun sen verran että oikeasti uskallan käyttää niitä ammattimaisesti ja etenemään urallani. Paja edisti työllistymistäni huomattavasti ja lämpimästi toivon että sille annetaan tukea ja arvostusta.*
- *Olen päässyt harjoittamaan omaa ammattiosaamistani ja päässyt kokemaan olemaan hyvä siinä. Olen ammatillisessa mielessä saanut jalkaani oven väliin useaan paikkaan, joista voi joskus poikia jonkinmoista työsuhdetta tulevaisuudessa, sekä päässyt tutustumaan uusiin ihmisiin tällä paikkakunnalla.*

Elämänhallinnan vahvistuminen tulee esille useiden valmentautujien vastauksissa työpajatoiminnan annista. Se on luettavissa kertomuksista, joissa he kuvaavat monipuolista sosiaalisen vahvistumisen kokemustaan. Elämänhallinnan vahvistuminen on konkreettisesti sitä, että valmentautuja saa jäsennettyä tulevaisuuden suunnitelmiaan ja uskoo voivansa saavuttaa tavoitteensa. Se on myös resilienssiä, kykyä ponnistaa eteenpäin vastoinkäymisten jälkeen. Kaikki sosiaalinen vahvistuminen tukee elämänhallintaa, antaa välineitä toteuttaa itselle tärkeitä asioita:

- *Työpajajakso on tuonut elämääni rytmiä ja uskoa tulevaan. Olen oppinut ryhmätyötaitoja, sekä luottamaan itseeni ja muihin. Olen myös löytänyt itsestäni uusia puolia ja opetellut elämään omien heikkouksieni ja vahvuuksieni kanssa. Tuntuu että olen päässyt takaisin yhteiskunnan kelkkaan. Draamapaja pelasti elämäni!*
- *Aluksi oli rutiini. Rutiinista lähti halu parantua. Parantumisen kokemuksista kasvoi enemmän ja enemmän. Olen saanut tältä työpajalta rakenteen itseni näköiseen elämään. Aluksi siedättyi sosiaalisten tilanteiden pelot ja olen alkanut oppia olemaan seurassa. Seuraavaksi muodostui unelma, johon olen saanut täältä erinomaisesti kannustusta ja neuvoja. Työpajajakso on antanut minulle puitteet kasvaa ja kehittyä ihmisenä. Muuttanut käsitystä itsestäni positiiviseen suuntaan. Olen saanut tietoa, keinoja, selviytymisen tapoja. Itseluottamusta, ystäviä ja suunnan elämälle.*
- *Olen saanut selvyttä siihen mitä haluan tehdä tulevaisuudessa sekä itseluottamusta niiden asioiden saavuttamiseksi. Olen huomannut olevani hieman sosiaalisempi, kun vertaan siihen, miten asia oli ennen työpajalle tuloa.*

- Oli hetki elämässäni, milloin oli paljon mietittävää ja en ollut varma tulevaisuudestani. Työpaja auttoi täydellisesti löytämään tieni eteenpäin ja kaikki ihmiset, jotka työskentelevät täällä, ovat mahtavimpia ihmisiä ketä tiedän!
- Aloittaessani pajalla olin arka ja sulkeutunut ja joka aamu ahdisti tulla paikalle, mutta pikkuhiljaa se helpotti ja pajalle tulosta tuli mieluisaa. Ihmiset, sekä muut nuoret että ohjaajat saivat minut rohkaistumaan ja tulemaan ulos kuolestani ja nyt usko omasta selviytymisestäni sosiaalisissa tilanteissa on aivan toisenlainen. Pajajakson aikana tuli myös erilaisia tilanteita, joiden kautta opin selviämään eri asioista, ja tajusin, että niistä ylipäättään on mahdollista selviytyä. Ennen tänne tuloa en tiennyt lainkaan mitä voisın tulevaisuudessa tehdä tai edes harkita tekemäni, mutta sain siihen apua ja neuvoja ja nyt näyttää valoisammalta. Pajan nuorilta sai myös vertaistukea mikä on ollut tärkeää.
- Työpaja antoi minulle suunnan elämässäni. Olin opiskeluiden jälkeen vähän heitteillä ja epävarma siitä, mitä minun pitäisi tehdä seuraavaksi. Työpajan ansiosta tiedän nyt, mitä haluan elämältä, paremmin kuin aiemmin.
- Olen saanut kiinni omasta elämästä paremmin ja ymmärrän että voin vaikuttaa oman elämäni kulkuun.
- Päivärytmin ja arjen hallinnan parantuminen. Pajatyöskentely on antanut tarmoa ja inspiraatiota tarttua asioiden tekemiseen myös kotona ja muussa elämässä. Tulevaisuudensuunnitelmat selkeytyneet. Usko omiin voimavaroihin parantunut, kun saanut pajalla mielekkäitä haasteita.
- Itsevarmuuteni on kasvanut huomattavasti, eikä tulevaisuus jännitä enää yhtä paljon. Jakson toiminta on ollut kehittävää erilaisia elämäntilanteita varten.
- Olen saanut otetta omaan arkeeni ja elämäni kulkuun. Tulevaisuus on selkeytynyt. Olen saanut muutama uuden ystävän ja olen varmempi omasta itsestäni. Olen myös saanut levollisemman mielen.
- Työpajajakso on valmentanut minua työskentelyyn ja vaikuttaisi myös siltä, että tulevaisuuden suunnitelmani ovat selkeytyneet jakson aikana.
- Paljon uusia kokemuksia. Uusia ihmisiä. Vahvistusta siitä, että ohjausala kiinnostaa, ja olen hyvä siinä. Onnistumisen tunteita, kun on ylittänyt itsensä. Voimavaraa tulevaisuuteen. Mukavaa tekemistä arkipäiville. Uutta suuntaa elämään.
- Työpajajakso on tuonut todella paljon hyvää, olen saanut selkeyttä tulevaisuuden suunnitelmiini, vahvistanut taitojani sekä itsetuntoani.
- Olen saanut paljon onnistumisen kokemuksia. Ryhmähenki on ollut hyvä ja olen ollut koko ajan enemmän tekemisissä muiden pajalaisten kanssa ja saanut jopa vapaa-ajalle lisää seuraa ja tekemistä. Yleensä minun on ollut tosi vaikea tutustua uusiin ihmisiin, joten olen kiitollinen, että pajajaksolla se on ollut yllättävän helppoa. Pajajakso on antanut minulle lisää itsevarmuutta ja myös uskoa siihen, että selviän elämästäni.
- Työpajatoiminta on todella hyvä syrjäytyneille tai mielenterveysongelmista kärsiville ihmisille. Siellä on helppo harjoitella ottamaan kontaktia muiden ihmisten kanssa ja luoda uusia ihmissuhteita. Parasta siinä on se, että on kaikille yhteisesti ohjattua toimintaa. Siellä pääsee työstämään suunnitelmaa omasta elämästä, ajattelemaan mitä ongelmia omassa elämässä on ja asettamaan itselleen tavoitteita sekä miettimään miten ne voi saavuttaa. Yksi tärkein asia on se, että ihmiset pääsevät mukaan tekemään monipuolisesti erilaisia asioita, niin matkan varrella voi tapahtua merkittäviäkin kohtaamisia tai oivalluksia näennäisesti pienistä asioista. Minulla oli aina myös tunne, että olin yhdenvertainen muiden valmentautujien kanssa. Työelämässä ja koulussa taas koen olevani selvästi heikommassa arvossa monessa tilanteessa. Näin minun ei ole tarvinnut stressata sosiaalista kanssakäymistä läheskään yhtä paljon. Ei ole tarvinnut ottaa kovin suuria paineita suorituksista.

- Uusia ystäviä, luottoa itseän. Pystyn seisomaan vahvasti omien sanojeni takana ja olemaan eri mieltä muiden kanssa. Omat vahvuudet ovat selkeämmin mielessä, ja siten tulevaisuus ei pelota enää niin paljon.
- Ystäviä, itseluottamusta. Omat taidot ja vahvuudet ovat hahmottuneet paremmin. Vaihtoehdot lähitulevaisuutta varten ovat avautuneet ja tuntuu, että minulla on paikka yhteiskunnassa, jossa voin olla juuri sellainen kuin olen, juuri näillä voimavaroilla.
- Olen päässyt lähtemään pois kotoa ihmisten pariin paljon aiempaa paremmin. Olen onnistunut pitämään paremmin vuorokausirytmien myös silloin, kun ei tarvitse lähteä pois kotoa. Ylipäättänsä olen paljon paremmin "kiinni elämässä" ja olen saanut toivoa tulevaisuuteni suhteen.
- Tukea, ohjeita ja rohkaisua tulevaisuutta varten elämän eri osa-alueilla: ammattitaidon kehittyminen, sosiaaliset taidot ihmisten kanssa, oman terveyden hoitaminen, työelämään tutustuminen... Tämä on ollut hyvä ja turvallinen paikka kasvaa ja kehittyä eteenpäin.
- Vankilan jälkeen yritin ryypätä itseni hengiltä. En luottanut muihin ihmisiin, kävin postilaatikolla kerran viikossa yöllä, eikä kaupassakäynti onnistunut ilman tukevaa humalatilaa. Olen jonkinmoinen sanaseppo, mutta en silti löydä sanoja kuvaillakseni työpajan tärkeyttä kaltaisilleni laitapuolenkulkijoille, jotka yrittävät tosissaan parantua esim. riippuvuuksista, sekä parantaa elämänsä laatua ja mielekkyyttä. Sanalla sanoen: Elämäni Pelastaja.
- Pajajakso on antanut minulle halun liikkua eteenpäin elämässä, tutkia mahdollisuuksia, joita elämässä on, ja seurata niitä. Olen saanut uusia kavereita ja luottamusta itseäni ja osaamiseeni.
- Koen itseni merkittävämmäksi osaksi omaa elämäni, enkä sivustaseuraajana, kuten aiemmin.
- Työpaja on tarjonnut minulle paljon enemmän selkeyttä tulevaisuuden suunnitelmiini. Olen saanut paljon enemmän itsevarmuutta ja olen oppinut luottamaan enemmän ihmisiin. Työpajajakso on parantanut elämänlaatua.
- Olen saanut paljon uusia polkuja vaihtoehdoiksi ja paljon uusia ideoita ja alkanut laajentamaan ajatusta siitä, mitä teen kuntouttavan työtoiminnan jälkeen. Olen myös luottanut paljon enemmän itseäni, tunnen omat vahvuuteni ja heikkouteni paremmin.
- Olin ollut ennen pajajaksoa noin kolme vuotta lamaantuneena kotona tekemättä mitään. Pajan alkamisen jälkeen olen löytänyt taas suuntaa elämälläni ja päässyt tutustumaan ihan upeisiin ihmisiin! Olen myös pajajakson ansiosta löytänyt motivaatiota ja uutta innostumista rakastamiani harrastuksia kohtaan ja itsekkyyteni on laskenut hyvin paljon!
- itseluottamusta, onnistumisen kokemuksia, tunnetta, että elämälläni on nyt selkeä suunta.
- Rohkeutta, itsevarmuutta, paljon tietoa ja taitoa esimerkiksi elämänhallintaan ja virastoasiointiin liittyvissä asioissa. Olen sosiaalisesti aloitteellisempi ja uskallan tuoda omia mielipiteitä esiin. Ohjaajat ovat tärkeitä tukihenkilöitä, jotka ovat tukeneet minua monessa pulmatilanteessa ja niiden ratkaisussa. Työpajajakso on ollut todella tärkeä aikakausi oman elämän ja tulevaisuuden tavoitteiden miettimiseen ja suunnitteluun.
- Koen, että olen nykyään paljon rohkeampi ihmisten kanssa ja muutenkin. Itseluottamukseni on myös parantunut. Näiden muutosten myötä näen tulevaisuuteni ehkä valoisampana.
- Työpajajakso on parantanut elämänlaatua erittäin paljon. Itseluottamus on kasvanut, unirytmien ovat parempina ja oikeastaan elämässäni kaikki osa-alueet ovat menneet parempaan suuntaan.
- Itseluottamusta, omana itsenä toimimista ihmisten parissa kokien itseni arvokkaaksi elolliseksi olenoksi. Luottamus ihmisiin oli menetetty vuosien varrella ja pajan ansiosta sen olen saanut takaisin. Olen päässyt ja oppinut ilmaisemaan tunteitani ja ajatuksiani turvallisessa ympäristössä, jossa kaikilla on oikeus

olla omaa mieltä asioista ilman tuomitsemista. Oman ikäisten kanssa olemista, se on puuttunut kokonaan jo yläasteen jälkeen. Tunnen oloni normaaliksi muitten nuorien parissa. Ei tarvitse esittää aikuisempaa kuin on (suuri dilemma ollut elämässäni, nyt helpottanut). Taloudellisen tilanteen koheneminen: herääminen siihen että omalla toiminnalla voi omaa elintasoaan nostaa: tekevä saa, ei auta jäädä tuleen makaamaan, mikään ei silloin muutu. Energiaa ja toivoa elämään!

- Lisännyt itsetuntemusta ja tuonut ymmärrystä siihen, miksi toistuvasti uuvun töissä, ja sitä kautta lisännyt käsitystä siitä, että voin omaa toimintaani muuttamalla vaikuttaa elämäni kulkuun.
- Työpaja palautti itseluottamuksen oman työn laatuun ja arvostuksen itseeni. Opin myös todella paljon sosiaalisista taidoista työpaikalla ja sen ulkopuolella, sekä miten toimia mahdollisten asiakkaiden kanssa. Sain myös intohimoa keskittyä oman arjen hallintaan ja tukea liikunnallisiin toimiin. Sain hyviä ystäviä ja koen, että olen vihdoinkin valmis hyppäämään työelämän kimppuun monen heikon vuoden jälkeen.
- Työpajajakso antoi lisää selkeyttä siihen, mitä haluan tulevaisuudelta. Sain työpajan kontaktien kautta vapaaehtoistyön, joka toi lopullisen rohkeuden hakea minua jo pitkään kiinnostaneelle alalle opiskelemaan. Pajan kautta sain lisää varmuutta itseeni, opin paljon asioita itsestäni ja sain kehitettyä vuorovaikutustaitojani.
- Paljon uusia kokemuksia. Uusia ihmisiä. vahvistusta siitä, että ohjausala kiinnostaa, ja olen hyvä siinä. Onnistumisen tunteita, kun on ylittänyt itsensä. voimavaraa tulevaisuuteen. Mukavaa tekemistä arkipäiville. Uutta suuntaa elämään.
- Toivo siihen, että minulle on sittenkin paikka opiskelu- ja työelämässä tulevaisuudessa, on parantunut. Päivärytmi on parempi nykyään, jokapäiväiset askareet onnistuvat paremmin kuin ennen työpajajaksoa. Opin uusia asioita sekä itsestäni että luonnosta. Hyvä ja rento ilmapiiri pajan ensimmäisestä päivästä lähtien antoi itsevarmuutta tutustua muihin ihmisiin avoimemmin kuin ennen. Ja olen toiveikas jatkosta elämäni suhteen.

Valmentautujien kuvauksia työpajatoiminnan kehittämistarpeista

SOVARI-KYSELYSSÄ VALMENTAUTUJIA PYYDETÄÄN kertomaan omin sanoin, millaisia huonoja kokemuksia työpajatoimintaan on mahdollisesti liittynyt ja miten työpajan toimintaa voitaisiin kehittää. Sovari 2019 -kyselyssä useimpien valmentautujien oli vaikea määritellä, miten työpajatoimintaa voitaisiin parantaa. Vastanneista valmentautujista noin 2400 totesi, ettei näe työpajatoiminnassa epäkohtia tai osaa sanoa, mitä toiminnassa voitaisiin kehittää. Noin 1800 valmentautujaa eli noin joka kolmas vastaaja toi esille jonkin kehittämiskohdan työpajatoiminnassa.

Valmentautajat toivat eniten esille työpajan toimintasisältöihin ja työtehtäviin liittyviä epäkohtia tai kehittämistarpeita. Osa vastaajista kertoi omaan jaksamiseen tai elämäntilanteeseen liittyvistä ongelmista, vaikka ne eivät suoranaisesti liity työpajatoiminnan järjestämiseen, mutta häiritsivät työpajajakson läpikäyntiä. Muita toistuvia teemoja vastauksissa olivat työvalmennuksen kehittäminen, valmentautujien väliset ongelmat sekä toiminnan monipuolistamisen tarpeet. Lisäksi vastauksissa tuotiin jossain määrin esille tiedonsaantiin, työpajatoiminnan organisointiin ja resursointiin sekä valmentautujien osallisuuteen ja motivointiin liittyviä kehittämistarpeita.

Pääosin työpajatoimintaan ollaan tyytyväisiä ja toiminnan kehittämistarpeet vaihtelevat työpajoittain. Valmentautujien kehittämisenäkökohdat kokonaisuutena voivat kuitenkin antaa työpajoille tärkeää tietoa siitä, mihin työpajatoiminnassa on syytä kiinnittää huomiota ja millaiset asiat vaikuttavat valmentautujien tyytyväisyyteen. Kehittämisenäkökohdat voivat antaa myös ideoita, miten työpajatoimintaa voidaan kehittää edelleen. Seuraavaan on koottu teemoittain, mitä epäkohtia valmentautajat ovat havainneet työpajatoiminnassa tai mitä asioita he kehittäisivät työpajalla.

Useat valmentautajat mainitsivat henkilökohtaisista **omaan jaksamiseen ja voimavaroihin** liittyneistä ongelmistaan, jotka jossain määrin vaikeuttavat työpajatoimintaan osallistumista. Työpajatoimintaa kehitettäessä on hyvä pohdita, miten valmentautujien jaksamista tuetaan mahdollisimman hyvin.

- Aamuhäätäminen on ollut ajoittain hankalaa, mutta se helpottanee, kun vain opettelen tervettä arki- ja viikkorytmiä.
- Huonot kokemukset eivät suinkaan ole johtuneet työpajasta, vaan omasta itsestäni. Minulla on nimittäin ollut vaikeuksia tulla pajalle ajoissa, ja usein olen jäänyt tulematta ollenkaan. Koitan suorittaa muutoksen tämän asian suhteen.
- Huonot kokemukset liittyivät jaksamiseen, mutta huono jaksaminen ei johtunut työpajatoiminnasta vaan muista henkilökohtaisista asioista.
- Hieman painetta ja ahdistusta toimintaan ryhtymisestä, onnistumisesta ja aikojen noudattamisesta yhdistettynä muihin pajasta ulkoisiin paine- ja ahdistusaiheisiin elämässäni. Tätä minulla on tullut kaikesta ja koetan työstää tätä vielä.
- Heti aamusta aivot toimintaa vaativat tehtävät ovat usein olleet vaikeita (kuten luova kirjoittaminen). Aamut voisi aloittaa enemmän fyysisillä tekemisillä kuten venyttely, kävely ym.

- Kuormitun väsyneenä helposti. Minusta tuntuu, etten ihan aina tullut kuulluksi asian kanssa, vaan minun piti jatkaa hommia väsyneenä ja kuormittuneena.

Hyvä työpajatoiminta tarjoaa riittävästi ja monipuolisesti erilaisia työtehtäviä ja toimintaa valmentautujien lähtökohdat huomioon ottaen. Sovari-tulosten mukaan näihin asioihin ollaan valtaosin tyytyväisiä, mutta osa valmentautujista on kokenut, ettei työpajalla ole aina **riittävästi työtehtäviä** valmentautujille. Osa heistä olisi toivonut enemmän tai haasteellisempia työtehtäviä ja myös mahdollisuutta ottaa enemmän vastuuta. Jotkut valmentautijat myös toivoivat, että työpajalla keskittyttäisiin enemmän työntekoon kuin muuhun toimintaan. Toisaalta jotkut valmentautijat kokivat työmäärän liialliseksi ja uuvuttavaksi.

- *Oli liian vähän työtä toimistopuolella. Siis en saanut riittävästi haastavia ja monipuolisia työtehtäviä.*
- *Ajoittain työtehtävien antaminen on viivästynyt ja hommaa ei ole ollut hetkeen, mutta työttömiä päiviä ei ole ollut.*
- *Jotkut päivät tuntuivat todella pitkiltä, kun ei ollut kauheasti tekemistä. Silloin kun oli tekemistä, niin sitä sai rauhassa tehdä useamman päivän, joten tilanne on melko hyvä.*
- *Ehkä enemmän toimintaa voisi olla. Yhtenäisiä projekteja voisi olla enemmän. Tuntuu, että kaikki tekevät omia juttujansa, mutta itsellä ei ole niin sanottua omaa projektia.*
- *Minulle loppujen lopuksi työpajan tahti oli liian leppoisa. Olisin voinut saada jaksosta vielä enemmän irti, kun olisi tehty enemmän asioita. Muut pajalaiset tarvitsivat enemmän tukea kuin minä. Se oli minulle huono juttu, mutta toivon ettei pajaa muutettaisi tämän osalta, sillä on hyvä, että tällainen paja on olemassa enemmän tukea tarvitseville.*
- *Välillä työtehtävistä pulaa, välillä liikaa, välillä joutuu ei-niin-mieluisiin hommiin.*
- *Turhan kiireen karsiminen työajoista. Haluaisin tehdä työn hyvin ja välttää hosumista.*
- *Enemmän aikaa omille projekteille ja tilaisuus tehdä itseä kiinnostavia projekteja.*

Osa valmentautujista olisi toivonut voivansa tehdä työpajalla **monipuolisemmin erilaisia työtehtäviä** ja saada enemmän valinnanmahdollisuuksia. Heillä oli myös epätietoisuutta, millaisia työmahdollisuuksia työpajalla olisi ollut tarjolla.

- *Työtehtäviä voisi vielä monipuolistaa ja miettiä kullekin sopivia askareita muistaen vaihtelevuuden.*
- *Liikaa yksitoikkoisia töitä. Kuntoutumisen edetessä pitäisi saada enemmän vastuuta, jotta motivaatio pysyisi yllä.*
- *Eri työtehtäviä voisi olla, vaikka on upeaa että nuori/työntekijä saa itse päättää ja vaikuttaa siihen mitä tehdä, pitäisi olla lista asioista mitä voi tehdä, jos ei mitään keksi.*
- *Ehkä hieman selkeämmät esittelyt työpajan suhteen ja siitä, mitä kaikkea pajalla voikaan tehdä.*
- *Paja voisi tehdä enemmän yhteistyötä muiden pajojen kanssa ja toteuttaa yhteisiä projekteja tai askastöitä.*
- *Ainut huono kokemus pajalta on ollut loppuaikani tylsät ja rasittavat työt, joita tiedän, että minulla tulee myös tulevaisuudessa olemaan. Loppujen lopuksi sekin oli hyvää harjoitusta tulevaisuuteni kannalta.*

Valmentautujien vastauksissa tuli esille toiveita **erilaisten aktiviteettien** lisäämiseksi. Valmentautajat toivoivat esimerkiksi enemmän retkiä, liikuntaa, vierailuja, pieniä työkokeilujaksoja ja vierailevia asiantuntijoita. Ryhmäytymisen on tärkeä osa toimintaa, mutta toisaalta osa valmentautujista on voinut kokea turhautumista ryhmäytymiseen tähtäävässä toiminnassa.

- *Olisin toivonut enemmän yhteistä ulkona olemista (jooga, piknik, kävely, ulkopelit yms.).*
- *Enemmän vierailuja kouluihin ja erilaisiin tilaisuuksiin.*
- *Enemmän kaupungin sponssaamaa tekemistä kehiin.*
- *Työpajan toimintaa voitaisiin parantaa konkreettisella työkokemuksella työpaikoissa.*
- *Enemmän sellaisia hetkiä, missä voi jutella, kuten joku kyselypeli. Siinä kehittyy kommunikointikyvyt, jotka ovat tärkeitä työelämässä kuten myös arjessa.*
- *Haluaisin keskustella joka päivä suomeksi erilaisista teemoista.*
- *Enemmän voisi kehittää sosiaalista kanssakäymistä. Se voisi helpottaa työn saantia ja työssä viihtymistä.*
- *Olisi kiinnostavaa, jos jotenkin ohjattaisiin enemmän tutustumaan toisiin.*

Valmentautujien vastauksissa tuli jossain määrin esille **motivaation** puutetta osallistua työpajan toimintaan. Yleensä valmentautajat ovat motivoituneita osallistumaan työpajatoimintaan, mutta osa työtehtävistä koetaan liian yksitoikkaisiksi ja niihin ohjaaminen painostavaksi.

- *Joiltakin nuorilta puuttuu oma aloitteisuus ja halu tehdä töitä. Ei pajan vika mutta valmentajat voisivat olla vähän tiukempia näille nuorille eikä kasata hommia niitten ahkerien nuorten päälle.*
- *Huonot kokemukset liittyvät lähinnä toisiin ihmisiin. Joskus tulee vastaan ihmisiä, joita ei hirveästi tunnu kiinnostavan olla työpajalla ylipäätänsä tai tehdä mitään ja se negatiivisuus saattaa vaikuttaa sen hetken työilmapiiriin. Ehkä joitain ihmisiä voisi rohkaista enemmän tekemään töitä väliaikaisesti muualla pajalla kuin siellä missä he ovat tottuneet yleensä olemaan, ihan vain kokeilun vuoksi.*
- *Huolimattomuus ja toisinaan selkeä kiinnostuksen puute työhön, joka on sitten semisti ryssinyt omaa työpanostusta, koska olen taas itse luottanut, että jokainen hoitaa hommat hyvin tai kysyy, jos ei tiedä tai ole varma jostain.*

Työvalmennus työpajalla on yleisesti koettu hyväksi, mutta osa valmentautujista on kokenut työssä saamansa perehdytyksen ja ohjauksen vähäiseksi. Tärkeänä näkökohtana tuotiin esille valmentautujien elämäntilanteiden haasteellisuus, mikä edellyttää hyviä valmennusresursseja ja osaamista työvalmennuksessa.

- *Työpajajakson alussa tuntui välillä siltä, etten oikein tiennyt, mitä minun kuuluisi tehdä, enkä uskaltanut kysyä. Silloin olisin toivonut, että joku ottaisi minua hihasta kiinni ja opastaisi tekemään jotain. Myöhemmin kyllä olen oppinut paremmin kysymään, jos tekemistä ei ole meinannut löytyä.*
- *Ohjausta tarvittaisiin enemmän ainakin päivän alussa, että päästäisiin tekemiseen kiinni. Odottelua on välillä ollut liikaa.*
- *Joskus (harvoin) henkilökunnalla on ollut niin kiire, etteivät he ole juuri sillä hetkellä ehtineet neuvoa jotain hommaa, mutta asia on ratkennut pienellä odottamisella ja kärsivällisyydellä.*
- *Joskus työvalmentajilla liian vähän aikaa yksilön ohjauksessa. Työskentelytiloihin, työvälineiden käyttöön, sekä työtapoihin perehdyttäminen tuntunut joskus vajavaiselta.*

- Joskus olin tapahtumissa vähän pihalla siitä, mitä tarkalleen pitäisi tehdä tai mitä pitäisi esim. sanoa asiakkaille. Jos olisin saanut tarkemmat ohjeet, niin olisin pystynyt heittäytymään rooliini itsevarmemmin. Olisin myös kaivannut enemmän yhteistä keskustelua.
- Enempi pitäisi olla itsenäistä työskentelyä, ettei tulla koko ajan neuvomaan hommissa. Tietenkin sitten, jos itse kysyy neuvoa. Jotkut valmentajat pitävät pajalaisia avuttomina.

Valmentautujat tulevat työpajoille erilaisin sopimuksin, joissa otetaan huomioon kunkin valmentautujan jaksaminen ja osaaminen. Osa Sovariin vastanneista valmentautujista kuitenkin toivoi, että työpajalla kiinnitettäisiin enemmän huomiota **tasa-arvoisuuteen** ja pidettäisiin kiinni **yhteisistä säännöistä**.

- Ei ole mitään huonoja kokemuksia, paitsi liiallinen rentous jossain yhteydessä.
- Joskus tuntui, että kohdeltiin eriarvoisesti tehtävien suhteen. Toiset tekivät paljon töitä päivän aikana ja toiset taas eivät juuri mitään. Työt ei oikein jakautuneet tasapuolisesti.
- Jokaisella pajalaisella on omat tavoitteet ja tätä olisi ehkä hyvä painottaa jo haastatteluvaiheessa. Ilma-
piiri kiristyy selkeästi, jos pajalaiset odottavat toisilta samaa panosta töissä, kuin itseltään. Toisille voi olla jo paikalle saapuminen sovittuun aikaan haasteellista, saati, että osallistuisi yhtä paljon hommiin, kuin muut. Keskustelua ehkä toivoisin enemmän näistä asioista, jotta kenenkään voimat eivät menisi siihen, että kokee kaiken epärealistiseksi ja että ymmärrys toisia kohtaan kasvaisi jokaisella.
- Yleisesti ottaen on niin, että mitä enemmän yrittää ja mitä pidempiä päiviä, sitä heikommat etuutesi ovat. Eli vaihtamalla kuntouttavaan työtoimintaan saakin ilmaisen ruoan, valmiiksi keitetyn ilmaisen kahvin, lyhyemmät päivät, ilmaisen bussilipun jne. Eli koko järjestelmä on kummallisen nurinkurinen.

Yksilö- ja ryhmävalmennus saa Sovarissa kiitosta valmentautujilta, mutta joissakin valmentautujien vastauksissa toivottiin nykyistä enemmän henkilökohtaista tukea ja ohjausta. Valmentautujilla on monenlaisia henkilökohtaisen ja intensiivisen tuen tarpeita.

- Pyydän, että kuuntelette viikoittain jokaista työpajan nuorta, jolla on henkilökohtaiseen kuuntelemiseen tarvetta sillä viikolla. Henkilökohtaisella kuuntelemisella tarkoitan yksi nuori ja ohjaajat -mallista keskustelua hyvässä hengessä niin, että nuori aidosti voi kertoa, jos on jotain huolia tai muuta kerrottavaa. Näissä kuuntelemisissa olisi toivottavaa myös kysyä ohjaajana nuorelta kuulumisia, jos nuori ei hoksaa sanoa.
- Enemmän puhumista asioista, esim. asuminen, muuttaminen, työskentely ja opiskelu.
- Toivoisin enemmän tukea uusien taitojen opiskelun aloittamiseen sekä toimeen tarttumiseen. Tiedän, että voisin tehdä lähes mitä vaan, mutta olen usein liian väsynyt aloittaakseni mitään "isompaa". Tarvit-
sisin hieman lisää tsemppiä.
- Mielestäni pajalla voitaisiin enemmän kannustaa ihmisiä eteenpäin elämässä ja voitaisiin yhdessä löytää erilaisia vahvuuksia.
- Enemmän pitäisi olla resursseja koulutusmahdollisuuksien kartoittamiseen. Ohjaajalla on niin monta rautaa tulessa, että ei ehdi ihan joka paikkaan.
- Enemmän saisi olla läsnä. Esim. työpaikkaa haettaessa olisi hyvä olla työpajan henkilökuntaa kaverina.
- Enemmän piilotyöpaikkojen hakemista.

Yleisesti työpajojen ilmapiiri koetaan hyväksi, mutta valmentautujilla on myös toisenlaisia kokemuksia: työpajoilla esiintyy jonkin verran **ristiriitoja valmentautujien kesken** ja huonoa työilmapiiriä. Hyvässä työpajatoiminnassa edistetään valmentautujien yhteenkuuluvuutta ja pyritään ratkaisemaan konflikteja.

- *Ainoat huonot kokemukset ovat johtuneet omasta vaikeudestani kommunikoida muiden kanssa. Ehkä keskusteluissa voitaisiin vetää useammin hiljaisempien mielipiteitä mukaan (mitä on kyllä tehtykin ongelmien ilmenemisen jälkeen).*
- *Muutamia rasistisia kommentteja kuulin, vaikka pääosin ryhmän yhteishenki olikin hyvä. Ryhmässä olo on tuntunut epämiellyttävältä ja olen odottanut koko ajan sen loppumista.*
- *Ajoittain työkavereiden pahantuulisuus saattaa vaikuttaa myös omaan mielialaan negatiivisesti työpajalla ja kiinnostukseen lähteä töihin. Ymmärrän toki, että joskus oman pahantuulisuuden piilottamiseen ei kyetä vaikuttamaan, mutta on tärkeää, että kaikki työpaikalla olevat yrittävät olla positiivisella asenteella, vaikka olisi huonolla tuulella.*
- *Joidenkin ryhmäläisten välillä on ollut joskus vähän hiljaista nahistelua. Ohjaaja voisi ehkä hieman nopeammin ottaa nämä ihmiset sivuun ja selvittää asian.*
- *Joistakin asioita olisi voinut puhua ihan yleisesti ryhmässä, ihan ryhmähenkeen liittyen ja viihtyvyyden vuoksi. Tai joihinkin asioihin olisi voinut puuttua selkeämmin.*

Työpajatoiminnan organisoinnissa on hyvä kiinnittää huomiota valmentautujien osallisuuteen eli vaikutusmahdollisuuksiin ja toiminnan suunnitteluun yhdessä. Valmentautujien vastauksissa tuli esille toivomuksia heidän **osallisuutensa** lisäämiseksi työpajalla. He toivoivat, että valmentautujilta kysyttäisiin enemmän heidän mieltymyksistään sekä toivomuksista muun muassa työtehtäviin liittyen.

- *Ehkä voisi ottaa työkokeilijoiden toiveita ja palautetta vastaan enemmän tosissaan.*
- *Meitä nuoria voitaisi kuunnella enemmän ja kysellä hieman enemmän mitä olemme asioista mieltä. Se on jäänyt vähän vähälle. Tuntuu, että meiltä ei paljoa kysellä mitä haluamme esim. ryhmäytymispäivissä.*
- *Olisi ollut kiva, jos olisi voinut itse vaikuttaa enemmän pajan sisältöön ja päiviin, eikä olisi vaan annettu valmista lukujärjestystä ja raameja kaikkeen.*
- *Annetaan osallistujille enemmän mahdollisuuksia päättää tulevista tehtävistä ja tapahtumista.*
- *Enemmän yhteisöllisyyttä ja mahdollisuutta vaikuttaa viikko-ohjelmaan.*

Osa valmentautujista toivoi, että **työpajatoimintaa organisoidaisiin** ja suunniteltaisiin enemmän ennakoivasti.

- *Aina toki auttaisi, että ryhmäkoot olisivat pienempiä ja ohjaajat voisivat keskittyä jokaiseen vielä henkilökohtaisemmin.*
- *Joidenkin ohjaajien roolit tai tehtävät tuntuvat epäselviltä. Järjestelmällisyys joskus puutteellista.*
- *Päivää voisi ehkä selkeyttää tekemällä omakohtaisen viikko-ohjelman, mistä näkisi mikä ohjelma olisi menossa.*
- *Toimintaa voisi parantaa siten, että ohjaajat olisivat samalla sivulla eri asioista, oli kyse sitten tietyn työtehtävän tekemistavasta/järjestyksestä, tai muuten vain yleisistä "pelisäännöistä". Ymmärrettävää on, että ohjaajat ovat ihmisiä itsekin, omat persoonallisuudet sekä heillä eri tavat tehdä asioita, mutta usea eri tapa tehdä asioita eri tahoilta ei helpota nuoren asemaa tehdessä jotain väärin.*

Hyvään työpajatoiminnan organisointiin liittyy sujuva tiedonkulku. Osa valmentautujista toi Sovarissa esille toivomuksia **tiedonkulun** kehittämiseksi.

- *Enemmän yhteisiä palavereja koko porukan kanssa, esim. vaikka kerran kuussa tai kerran viikossa. Tieto kulkisi selkeämmin koko porukalle.*
- *Joskus tieto päivät tapahtumista ei kulje kunnolla, joka ei ole paljoa häirinnyt, mutta harvakseltaan olen ollut eksyksissä, missä pitäisi olla.*
- *Kiireellisuuden tuoma tunteiden ja yhteisen ilmapiirin kireys. Kommunikaatiossa erilaisten tapahtumien suunnittelun aikana on parantamisen varaa.*
- *Joskus asiat eivät kulje työpaikan sisällä tarpeeksi hyvin niin, että joskus tieto asioista tulee myöhässä tai asioista unohdetaan kertoa tarpeeksi pitkällä varoitusajalla.*

Valmentautujat toivat jonkin verran esille myös työpajan **resursseihin** eli tiloihin tai laitteisiin liittyviä puutteita.

- *Ainut ikävä asia, mitä on tapahtunut, on ollut rahoituksen pieneneminen, koska se näkyy arjessa; materiaaleissa, yksi ohjaaja joutui lähtemään, pajaviikon lyhenemisessä, retkissä, projekteissa, jne.*
- *Puuttuviin työkaluihin suhtautuminen, jos niitä pyydetään useasti ja asiaa vatvotaan liian pitkään. Lopulta kyllä kaikki meni luontevasti ja oikeasti tarvittavat työkalut saatiin.*
- *Ilmanvaihtoon voisi kiinnittää enemmän huomiota, koska on jatkuva puupöly ilmassa viallisten eli heikon ilmanvaihtohormien vuoksi.*
- *Ei niinkään työpajan vika, vaan koko rakennuksen. Sukupuolineutraalit wc-tilat puuttuvat.*
- *Huonoista puolista tulee mieleen, mitä on ollut istumaergonomia omassa työpisteessä.*
- *Pitäisi saada lisää rahaa materiaalien hankintaan, nyt olemme lahjoitusten varassa.*

Joitakin valmentautujia harmitti se, että oman **valmennusjakson pituus työpajalla** jäi liian lyhyeksi. Työpajatoiminnassa olisi tarvetta pidemmille valmennusjaksoille ja joustavuudelle, kun määritellään jakson kestoa kunkin valmentautujan tarpeiden mukaan.

- *Ainut huono puoli tässä on, että tämä kestää liian vähän aikaa.*
- *Jakso voisi kestää pitempään kuin kolme kuukautta.*
- *En tykkää lähteä. Minun mielestäni työkokeilun kuusi kuukautta on liian pieni aika työpajalla, jossa on näinkin kattava kokonaisuus erilaisia tehtäviä ja töitä. En ole päässyt maistamaan kuin ehkä 75 % pajan eri tehtävistä.*
- *Pajajakson pituus voisi olla enemmänkin, jotta saisi isommat projektit loppuun asti valmiiksi.*
- *Parannuksena, että voisi tulevaisuudessa eläkepäätöksen saaneenakin tulla silloin tällöin pajalle ihan mielenvirkeyden vuoksi ja toisien ihmisten joukkoon tekemään työtoimintaa.*

Joissakin vastauksissa tuotiin esille **valmentautujien jatkomahdollisuuksien puute** työpajajakson jälkeen.

- *Ainoaksi miinukseksi voisin tietenkin sanoa sen, että tästä ei ole mahdollisuutta saada "oikeaa" työpaikkaa, vaikka olisikin osoittanut kelpoisuutensa ja tehnyt pitkän jakson työtä palkatta. Ehkä toimintaa voitaisiin parantaa siten, että useammassa paikassa olisi mahdollisuus työllistyä ja edetä. Ymmärrän kyllä, ettei se aina ole mahdollista.*
- *Olen surrut sitä, että välillä joidenkin pajalaisten on täytynyt lähteä pois, sillä heidän huono vointinsa on vaikuttanut liiaksi koko yhteisöön. He ovat jääneet lähes tyhjän päälle. Toivoisin, että olisi olemassa vastaavia paikkoja, joissa olisi vielä vahvemmin ammattitaitoista henkilökohtaistakin tukea, johon ihmiset voitaisiin ohjata.*

Sovari-tuloksissa työpajatoiminta saa kokonaisuutena myönteiset arviot valmentautujilta. Työpajatoiminnassa saavutetaan tavoitteiden mukaisia vaikutuksia valmentautujien elämäntilanteissa. Laadukas työpajatoiminta on monen tekijän summa. Sen toimivuudesta on tärkeää huolehtia myös jatkossa. On tärkeää kuulla valmentautujien kokemuksia työpajatoiminnasta ja sen vaikutuksista sekä näkemyksiä työpajatoiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Paja voi tuottaa valmentautujille käännteentekeviä kokemuksia.

Olen päässyt kotoa pois ja päässyt työskentelemään muiden ihmisten kanssa, joka on luonut minusta sosiaalisen ihmisen. Ennen kuin tulin pajalle, olin masentunut ja hiljainen ihminen, mutta tämä paja on luonut minusta uuden ihanan ihmisen. Olen niin ylpeä itsestäni, että olen päässyt näin pitkälle elämässäni näin lyhyessä ajassa. Tämä oli elämäni tärkein askel kohti tulevaisuutta. Minä en pelkää enää tulevaa.
 – Työpajan valmentautuja

Sovariin vastanneet valmentautajat

SOVARI 2019 -KYSELYYN VASTASI 5216 VALMENTAUTUJAA, joista 52 % oli miehiä, 44 % naisia ja 4 % oli muun sukupuolisia tai ei halunnut määritellä sukupuoltaan. Valtakunnallisen työpajakyselyn mukaan kaikista työpajojen valmentautujista oli 58 % miehiä ja 42 % naisia. Tähän jakaumaan verrattuna Sovari-kyselyssä naiset ovat hieman ylliedustettuina miehiin nähden.

Sovari-kyselyyn vastanneista valmentautujista 71 % oli alle 30-vuotiaita, kun taas valtakunnallisen työpajakyselyn mukaan alle 29-vuotiaiden osuus työpajatoimintaan osallistuneista valmentautujista oli 54 %⁵. Sovarin kokonaistuloksissa painottuvat siis nuorten valmentautujien näkemykset varttuneempien valmentautujien sijasta, vaikka Sovari on suunnattu kaikenikäisille valmentautujille. Sovarissa painottuvat myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja lukio-opinnot suorittaneiden osuudet. Sovariin vastanneiden jakauma AVI-alueittain noudattaa melko hyvin työpajojen valmentautujien tilastollista jakaumaa. Eniten jakaumissa poikkeavat Etelä-Suomen AVI-alue, joka on Sovarissa ylliedustettuna kymmenellä prosenttiyksiköllä, sekä Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alue, joka on aliedustettuna kahdeksalla prosenttiyksiköllä.

⁵ Bamming, Ruth & Hilpinen, Merja (2019): Työpajatoiminta 2018. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Aluehallintovirastojen julkaisuja 72/2019. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Opetus- ja kulttuuritoimen vastuualue. <https://www.avi.fi/documents/10191/13272028/Ty%C3%B6pajatoiminta+2018++LSSAVI>